

Arkiver, biblioteker m. fl.

RIGSARKIVET

Afleveringer: Fra centraladministrationen og dens styrelse har Rigsarkivet løbende modtaget afleveringer hovedsagelig fra årene 1950-67. Den i beretningen for 1969-70 omtalte indsamling af gesandtskabers og konsula-
ters arkiver er fortsat.

Af andre større afleveringer kan nævnes, at Rigsarkivet fra: Departementet for told- og forbrugsafgifter har modtaget afleveringer fra årene 1920-50, Direktoratet for patent- og varemærkevæsenet patentansøgninger fra årene 1930-50, og Aktieselskabsregistret arkivalier fra ca. 1918-65.

Af større afleveringer under Indenrigsministeriet er der grund til at nævne Civilforsvarsstyrelsen (indtil 1950) og Sundhedsstyrelsen (indtil 1950).

Kontoret for kommune og nærings-sager har afleveret en visdomsbog 1837-92. Købstædernes almindelige brandforsikring har afleveret div. protokoller m. v. 1792-1936 og Overformynd-
deriet sit arkiv 1858-1941, (1959).

Statsbanernes Personalekontor afle-
verede personaleakter 1891-1910. Overvejinspektoratet sit arkiv 1868-1947 og fra Københavns Havnevæsen er indkommet diverse regnskaber 1863-80. Danmarks Statistik har fort-
sat afleveringerne af tællingsmateriale, som nu har antaget et anseligt om-

fang. Endvidere har Rigsarkivet mod-
taget sekretariats sager fra årene 1850-1900.

Fiskeriministeriet har afleveret Fiske-
ridirektoratets korrespondance 1886-1939 og Landbrugsministeriet har af-
leveret Statens Planteavlssudvalgs kor-
respondancesager 1901-1939. Køben-
havns Universitet har afleveret boghol-
derisager og korrespondancesager fra
kuratorium ca. 1907-1961. Heri fin-
des dog tillige ældre sager f. eks. jor-
debog 1780 over universitetsgods i
Præstø amt. Gennem Landsarkivet for
Sjælland er indkommet en række arki-
valier fra de Guineiske Handelsselska-
ber ca. 1804-23.

Rigsarkivet modtager et stort antal
privatarkiver som gave. F. eks.:

Redaktør Mogens Barfoed, d. 1970,
indeholdende dagbogsoptegnelser m. v.
1938-68. Generalmajor Vagn Benni-
ke, d. 1970, indeholdende sager ved-
rørende modstandsbevægelsen i Jylland.
Landsretssagfører, dr. jur. Erik Brüel,
bl. a. indeholdende sager vedrørende
sagførerfirmaet. 1959-71. Højskolefor-
stander C. P. O. Christiansen, d. 1951,
indeholdende sager vedrørende Askov
og Frederiksborg højskoler, 1883-1971.
Fhv. minister Bertel Dahlgaard, d.
1972, 1911-70. Fhv. minister Victor
Gram, d. 1969. Boghandler H. P. N.

Hagerup, d. 1971, vedrørende bl. a. Hagerups forlagsboghandel, 1910-60. Biskop Haldor C. Hald, d. 1969. Professor Lars Hansen-Larsen, d. 1970, bl. a. indeholdende sager vedrørende Sydslesvigsk Udvalg og Ejderindsamlingen. Professor Aa. Gudmund Hatt, d. 1960. Generalkonsul Rasmus Kamp, d. 1972, 1916-69. Ambassadør Erling Kristiansen, indeholdende sager vedrørende international studentsammenslutning 1930-44. Generalmajor, kammerherre Kristian Knudtzon, d. 1972. Departementschef Hans Henrik Koch, indeholdende materiale vedrørende Dansk-norsk fond 1945-70. Politiker, fhv. minister Aksel Larsen, 1932-1972. Pastor Johan Sonne Lindblom, indeholdende sager vedrørende missionsvirksomheden i Etiopien 1931-71. Kaptajn Ejnar Mikkelsen, d. 1971, 1904-69. Statsgeolog, dr. phil. Vilhelm Milthers, 1892-1962. Sognepræsterne Johannes Monrad, 1898-1948 og Jørgen Herman Monrad, 1856-1903. Højskoleforstander Erik Balslev Nissen, d. 1972. Højskoleforstanderne Johannes Rosendal, d. 1969, Hans Rosendal, d. 1921 og Hans A. Rosendal, d. 1971. Kgl. børskommissær Jul. Vilh. Schovelin, ca. 1870-1933. Borgmester, MF, Sigurd Schytz, d. 1971, 1924-65. Borgmester Arne Sundbo, 1880-1970. Ambassadør Ejnar Wærum, d. 1971, 1930-68.

Private institutioners arkiver: Det danske Advokatsamfund, 1919-59. Dansk sømandskirke i fremmede havne 1876-1967. Foreningen af ejere af fredede ejendomme. Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, regnskaber m. v. 1839-71. Det konservative Folkeparti, korrespondance, m.v. 1915-

45. Det radikale Venstre, tillæg til tidligere afleveringer, dupliserede skrivelser 1940-45.

I *håndskriftsamlingen* er en stadig strøm af beretninger fra besættelsestiden indgået og i øvrigt som en gave fra Københavns Universitets arvebiologiske Institut dr. Axel Garboes familieundersøgelser på Agersø og Den danske litterære Grønlandsekspeditions arkiv 1903, antropologiske målinger i Kap York-området.

Udstillingsvirksomhed: Af konserveringshensyn er Rigsarkivets permanente udstilling af historiske dokumenter opløst. Det er tanken i stedet at basere udstillingsvirksomheden på kortvarigere specialudstillinger.

Af særudstillinger holdtes i Rigsarkivets vestibule i perioden 12. okt. 1971 og året ud en udstilling om Dannebrogordenen gennem 300 år.

Publikationsvirksomhed: Af de Foreløbige Arkivregistraturer, Ny Serie, udsendtes nr. 3, Private personarkiver i Rigsarkivet, og nr. 4, Oversigt over nyere arkiver i Rigsarkivet, ved C. Rise Hansen, indeholdende arkivoversigter over afleveringer fra Justitsministeriet, Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, Kirkeministeriet, Undervisningsministeriet og Ministeriet for kulturelle Anliggender fra 1848 ff.

Af serien Interne Arkivregistraturer udsendtes Tyske civile og militære myndigheder og tyske partiinstitutioner 1934-47.

Desuden publiceredes Statsrådets Forhandlinger bd. X, 11. juli 1864-28. juli 1866, ved dr. Harald Jørgensen. Af tidsskriftet ARKIV er årligt udsendt 2 hæfter og af Nordisk Arkivnyt årligt 4 numre.

Besøgs- og ekspeditionstal: Læsesalen havde i 1971 15.643 besøg og forrettede 58.262 ekspeditioner til publikum. I 1972 var tallene 16.531 besøg og 59.477 ekspeditioner. Til *ministerierne* ekspederedes i 1971 14.678 sager og i 1972 12.218 sager.

LANDSARKIVET FOR SJÆLLAND

Læsesalen: 1971: 9.820 besøgende. 51.141 ekspeditioner. 1972: 9.862 besøgende. 52.584 ekspeditioner.

Afleveringer 1971 og 1972: Større afleveringer er modtaget fra Københavns overpræsidium, en række amter, amtsråd og amtsstuer. Afleveringerne fra dommer- og politimesterembederne efter 1919 er fortsat tillige med den systematiske indsamling af land- og bykommunale arkiver samt sygekassearkivalier. Af særlige afleveringer kan nævnes Roskilde stift og stiftsøvrighed, Danmarks statistik (folketællingslister 1965), 1. udskrivningskreds, Dronning Louises børnehospital, Metropolitanskolen, Borreby og Skjoldnæsholm godser. Desuden er fra Rigsarkivet overført Københavns politis udvandringsager 1868–1940.

Tilvæksten ialt udgjorde i 1971 1.105 hylde-meter, i 1972 450 hylde-meter.

Ordnings- og registreringsarbejder 1971 og 1972: Registreringen af retsbetjentarkiverne indtil 1919 er afsluttet for Sorø amts vedkommende og påbegyndt for Holbæk amt og Helsingør byfoged. Detailregistreringen af kirkebogssamlingen er fortsat med sognekaldene i Roskilde stift. Registreringen af landsarkivets samling af ældre kort og tegninger står foran sin af-

Institutionernes virksomhed 1971–72

slutning. Endelig er samlingen af ikke-københavnske lavsarkiver blevet nyregistreret.

Udarbejdelse af registre 1971 og 1972: Register over Garnisons sogns vielser 1799–1921 er færdigudarbejdet og renskrevet, arbejdet med register over Holmen sogns vielser 1813–92 og Frederiksberg sogns vielser 1805–1921 er påbegyndt. En omskrivning af Hans Werners samlinger vedr. københavnske købmænd og kræmmere er gennemført. Endelig er arbejdet med registre anlagt for EDB til Sjællands landstings panteprotokoller 1632–1761 fortsat.

Publikationer 1971 og 1972: I serien »Foreløbige arkivregistraturer« er udsendt »Helsingør stifts kirkebøger«, »Roskilde stifts kirkebøger I–III«, »Sjællandske retsbetjentarkiver indtil 1919, Gl. Roskilde amt« og » - -, Sorø amt I«, »Sjællandske rådstuearkiver indtil ca. 1868, Frederiksborg amt I, Helsingør rådstue«, »Københavnske lavsarkiver« (sammen med Københavns stadsarkiv) og »Sjællandske og lolland-falsterske lavsarkiver«. I serien »Embedsetater« er udsendt »Anklagemyndighed og politi på Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm 1919–72«. Endelig er i samarbejde med Skolehistorisk institut udsendt »Oversigt over skolehistorisk materiale i landsarkivet for Sjælland m. m. I–II«.

Udstillinger 1971 og 1972: Sammen med Københavns stadsarkiv arrangeredes udstillingen »Fra tiggerstav til alderdomsunderstøttelse«, der holdtes åben fra februar til slutningen af juni 1971. Denne afløstes af udstillingen »Nordiske arkiver«, der i forbindelse med den nordiske arkivdag var

arrangeret i samarbejde med rigsarkiverne i Danmark, Finland, Norge og Sverige. I maj 1972 åbnedes udstillingen »Hvad er et landsarkiv?« og i oktober det store arrangement i anledning af Vanføresamfundets 100 års jubilæum, sidstnævnte af kulturministeren. Til alle udstillinger var udarbejdet katalog.

LANDSARKIVET FOR FYN

Benyttelse: 1971: 3.755 besøgende, der på læsesalen har benyttet 21.528 bind og pakker. (1970: 3.141 – 17.692). *1972:* 3.470 besøgende, der på læsesalen har benyttet 17.940 bind og pakker.

Afleveringer 1971 og 1972: De ordinære afleveringer af embedsarkivalier udgjorde ialt 8.886 bind, pakker og stk.

Gaver: Landsarkivet har modtaget en lang række arkivalier som gave fra private, hvoraf skal nævnes: Stam-bog over Mohrs slægt ca. 1796. Diverse arkivalier fra Tranekær gods 1581-1810. Diverse arkivalier fra Hasmark skole 1812-1965. Laugsprot. m. v. fra Odense Sadelmager- og Tapetserer-Laug, 1647-1931. Tekstilarbejdernes Syge- og Begravelseskasse i Odense's foreningsarkiv. Fæste- og skiftesager m. m. fra Mullerup gods 1540-1925. Aflytning af Gestapos telefoner 19/6 1944-5/5 1945. Biskop Anders Jensen Ruds privatarkiv († 1945). Supplerende aflevering til højskoleforstander Johannes Rosendahls privatarkiv. Diverse arkivalier vedr. Avernakø 1822-1924. Niels Strange Rasmussens dagbog 1794-

1845, Drejø. Brandforsikrings- samt landvæsensarkivalier 1867-1907. Odense Værnehjems forhandlingsprotokol 1899-1972. Vurderingsprotokoller for Odense og Svendborg amter (Odense amt 1942-53). Svanninge skoles arkiv. Forhandlingsprotokol for den fynske afdeling i Fællesrepræsentationen for dansk industri og håndværk 1880-87. Forhandlingsbog for møderne af delegerede fra fynske industri- og håndværkerforeninger 1875-77. Diverse arkivalier fra F.D.F., Odense 3. kreds, 1930 ff.

Ordnings- og registreringsarbejder: Bl. a. er foretaget registreringsarbejder i godsarkiverne, kommunalarkiverne og lægekredsarkiverne.

Arbejdet med registerskrivningen er fortsat. Der er udarbejdet registre til en række kirkebøger, fæsteprotokoller og skifteprotokoller samt Odense Sadelmagerlavs protokol.

Landsarkivet har planlagt udgivelsen af en række registraturer, hvoraf foreløbig to er udkommet: Knud J. V. Jespersen: 3. Udskrivningskreds' Arkiv 1788-1956. Fyns Stifts Kirkebøger.

Forskelligt: I 1971-1972 har landsarkivet haft besøg af historiestuderende ved Odense Universitet, slægtshistoriske kursister og andre grupper, ialt 10 besøg med 167 deltagere.

LANDSARKIVET FOR NØRREJYLLAND

Besøgstallet er i stadig stigning: 9.165 i 1971 og 9.842 i 1972. Ekspeditionstallene var i 1971 78.662 og i 1972 86.868.

Afleveringer: Der er i 1971 afleve-

ret 585 m, i 1972 673 m arkivalier, ialt 18.480 enheder.

Kommunalreformens betydning for afleveringerne er endnu ikke udtømt. Kommunerne har i de to år været den embedsgruppe, der har beslaglagt det største antal hyldemeter (284 m). Store afleveringer er også kommet fra Vestre Landsret, fra dommere, amter og amtstuer. Nævnes kan også folketællingen 1965 og ældre landkommunale regnskaber (fra Danmarks Statistik), Mariager-Fårup-Viborg, Skive-Vestsalling og Randers-Hadsund privatbaner, Statens tilsynsførende med det sociale boligbyggeri i Randers amt, Århus amts sognerådsforening og guldhornstolkeren, konservator Carl Gydesens samling.

Ordnings- og registreringsarbejder: Færdigregistreret er bl. a. ryttergodsarkiverne, Nr. Vosborg og Clausholm godsarkiver, Ebeltoft-Trustrup og Troldhede-Kolding-Vejen jernbaners arkiver. En række gejstlige og kommunale samt embedslægearkiver er ligeledes ordnet og registreret.

Publikationer: Den påbegyndte udgivelse af Viborg Landstings dombøger er blevet fortsat med 1. del af året 1617 (A). Som arkivregistraturer 3 (Godsarkiver 1) er udsendt Ryttergodserne, der foruden den egentlige registratur indeholder sag- og stedregistre til en del af 2. og 4. rytterdistrikters protokoller og pakker. Publiceret er endvidere oversigter over arkivalier vedr. borgerskaber og næringstilladelser og over hjælpemidler til arkivstudier i Landsarkivet for Nørrejylland (rev. udgave). Oversigten over de private godsers fæste- og skiftearkivalier er udsendt i nyt oplag.

Iøvrigt: 88 institutioner og foreninger (1337 personer) har fået forevist landsarkivet i 1971 og 1972, den permanente udstilling har været besøgt af 118 enkeltpersoner, i begge tilfælde er tallene for 1972 mindre end for 1971. Den øvrige arkivpædagogiske virksomhed har derimod været i stigning. Til det årlige arkivkursus for ældre historiestuderende ved Århus Universitet er kommet en vejledning i arkivarbejde for 1. års studerende. Et årskursus under Danmarks Lærerhøjskole med emnet »Lokalhistorie i danmarkshistorisk perspektiv«, løbende fra august til maj, er blevet etableret. Vinterkurserne i slægtsforskning under FOF foregår som tidligere.

Endelig kan nævnes, at det stærkt stigende besøgstal har fremkaldt et projekt til en ny og større læsesal, der skal indrettes på 1. sal i den gamle bygning.

LANDSARKIVET FOR DE SØNDERJYSKE LANDSDELE

Årene 1971 og 1972 har stået i nybygningens tegn og kun uomgængelige afleveringer har kunnet modtages.

Antallet af *besøgende på læsesalen* var 1971: 2150, 1972 2013 og de tilsvarende tal på fremtagne sager til læsesalsbesøgende var 19854 og 16262. *Udlån* til andre arkiver og biblioteker var 1330 bind, pakker og læg i 1971 mod 744 i 1972, og *indlån* for de to år var henholdsvis 116 enheder i 1971 og 39 i 1972. Antallet af *xeroxoptagelser* var 1971 125480 mod 57196 i 1972. Denne aftagende aktivitet i publikumsektoren kan vel til dels for-

klares ved mindre god service på grund af arbejdet med forberedelsen af overflytningen og til dels de ofte meget dårlige parkeringsforhold. Også besøg og omvisninger af grupper har landsarkivet på grund af omstændighederne beklageligvis måttet indtage en afvisende holdning overfor. Medens der i 1971 var 6 besøg med 68 besøgende, kunne man i 1972 kun imødekomme to ønsker om besøg med tilsammen 13 deltagere.

Som nævnt har landsarkivet kun i begrænset omfang kunnet imødekomme embedernes ønsker om *aflevering*, hvilket i praksis vil sige kun ved nedlæggelse af embeder. I forbindelse med amtssammenlægningen modtoges fra Sønderjyllands amt 1971 85,50 løbende hylde meter og fra 1972 54 hylde meter. Fra den nedlagte Tønder amtstue modtoges 29 hylde meter. Fra primærkommunerne modtoges bl. a. 1972 43 hylde meter folkeregister kort fra Haderslev kommune sammen med 81 bind melderegistre fra indlemmede kommuner. Fra nedlagte skoler er der modtaget en del arkivalier. I alt er der fra statslige embeder 1971 modtaget 119 hylde meter mod i 1972 knap 60 hylde meter, medens afleveringer af kommunal proveniens har været henholdsvis 0,48 hylde meter og 54,36 hylde meter. Disse afleveringer har i det hele og store måttet anbringes i depotet i Tønder og i stueetagen i landsarkivets annektsbygning.

Mange private har som sædvanlig betænkt os med gaver i de to beretningsår. Blandt de særligt betydningsfulde afleveringer af *personarkiver* i 1971 kan nævnes dele af redaktør Morten Kamphöveners privatarkiv,

kontrolassistent J. Chr. Laursens efterladte papirer, supplerende afleveringer af redaktør Anders Lebecks og forstander Hans Lunds efterladenskaber, manuskripter og breve hidrørende fra urmagerne A. J. Marcussen, sen. og jun., Magdalene Moos' privatarkiv, redaktør Nis Petersens erindringer og gårdejer Jens L. Schmidt, Øster Linnet's efterladte sager. I 1972 er der bl. a. kommet sager fra følgende arkivskabere: Boghandler H. Bo Bojesen, Åbenrå, generalsekretær ved CIS Brudenell Bruce, kommunaldirektør J. Christensen, Åbenrå, sognepræst Jørgen Eriksen, Asserballe, gårdejer N. J. Gotthardsen, Nørremark, gårdejer Chr. Hanssen, Nørremølle, direktør H. P. Hanssen, London, statskonsulent Johs. Jensen, Åbenrå, sognepræst Hans Magle, Tønder, amtmand Kr. Refslund Thomsen og hustru, folketingsmedlem Ingeborg Refslund Thomsen.

Også fra foreninger og andre *private institutioner* har landsarkivet modtaget værdifulde afleveringer, i 1971 således bl. a. forhandlingsprotokol for Amtsringerforeningen i Åbenrå 1937-70, Broagerlands Ungdoms- og Idrætsforenings sager 1912-55, Forsamlingsgården Sundeveds arkiv 1910-68, Haderslev Amts Sognerådsforenings protokoller, Lundtoft Herreds Mergelselskabs arkiv 1952-70, Rederiet Cleemanns arkiv, Rødning Frimegheds arkiv 1874-1902, Sangforeningen Sundeveds arkiv 1920-52, korrespondance og tryksager fra »Tinglevudvalget af 1.4. 1946« vedrørende skoleforholdene i de nationalt blandede egne, samt forhandlings- og regnskabsprotokol for Venstres vælgerforening i Augustenborgkredsen. I 1972 er mod-

taget korrespondancesager fra Foreningen af danske Sydslesvigere i Danmark 1945–71, sager fra Foreningen af forhenværende Krigsfanger i Rusland, Gråsten Ligvogns- og Begravelsesselskabs arkiv, en mængde arkivalier fra nedlagte mejerier, Sønderjyske Hjemmevævs arkiv, Forsamlingsgården Tønderhus' arkiv 1919–68 og Visby Husmandsforenings arkiv. Herudover har landsarkivet fra private modtaget *genealogiske og lokalhistoriske manuskripter*.

Der har vinteren 1971/72 af Historisk Samfund for Sønderjylland været afholdt et vejledende *kursus* i personalhistorisk arbejde under ledelse af arkivar Viggo Petersen.

ERHVERVSARKIVET

Afleveringer: I de senere år har der været en kraftig vækst i afleveringerne, idet den samlede tilgang for finansårene 1970/71–1972/73 har udgjort 42.401 enheder mod 30.697 enheder i den forudgående treårsperiode. Den stærke tilvækst skal ses i sammenhæng med de store strukturændringer, der i disse år foregår inden for erhvervslivet. I forbindelse med de mange nedlæggelser, overtagelser og sammenslutninger af virksomheder har Erhvervsarkivet søgt at sikre værdifulde arkivaliers eksistens, og det har ikke – på trods af pladsmangel i arkivet – været muligt at udskyde modtagelsen af arkivalierne, da disse i så fald i de fleste tilfælde ville gå til grunde.

Blandt de modtagne arkiver kan nævnes: *Organisationer:* Erhvervsarkivet har efterhånden fået aftaler i stand

Institutionernes virksomhed 1971–72

med de fleste af erhvervslivets hoved- og brancheorganisationer om periodiske afleveringer. Disse er fortsat i 1970–72; men derudover er der modtaget en række nye organisationsarkiver. De væsentligste blandt disse har været fra Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark (1883–1971), hvis arkiv indeholder et vigtigt materiale til belysning af arbejdsforholdenes udvikling, fra Kontor- og Handelsfagenes Arbejdsgiverforening (1919–66), Fiskerirådet (1954–66) samt De Samvirkende Sjællandske Husmandsforeninger (1902–61).

Industri og håndværk: Rådvad Knivfabrik A/S, en af landets ældste industrivirksomheder, har afleveret et betydeligt arkiv, hvis ældste dele rækker tilbage til grundlæggelsen i 1753. Af arkiverne fra de øvrige gamle velkendte virksomheder, der er ophørt i de senere år, skal fremhæves Hornung & Møllers Pianofortefabrik, København, (1827–1972), Det Hoffensbergske Etablissement, København (1871–1971), Århus Æskefabrik (1896–1969), sejl- og flagfabrikken J. S. V. Weilbach, København (1886–1971) samt tobaksfabrikkerne J. E. Schmalfeld, Århus (1846–1971), og Petersen & Sørensen, Horsens, (1865–1873). Fra andelsbevægelsens produktionsvirksomheder er modtaget arkivalier fra fire slagterier (Bogense, Hillerød, Odense og Skanderborg) samt 16 mejerier. Desuden har følgende virksomheder afleveret større arkiver: Bryggeriet Thor, Randers (1873–1959) E. Nobels Tobaksfabrik, København og Nykøbing F (1836–1957), Smedemestrene Eibye, Odense (1794–1959), Dano Ingeniørforretning og Maskinfa-

brik, Søborg (1906-70), Alpha Gas I/S, Frederikshavn (1940-66), A/S Carl Flach & A. Knudsens Garverier, Ebeltoft (1917-67), A/S Planmøbel, Århus (1941-66).

Handel: I forbindelse med brugsforeningsfusionerne har HB formidlet aflevering af omkring 65 københavnske og købstadsbrugsforeningers arkiver, herunder HB-foreninger i København, Århus og Esbjerg. Der er desuden modtaget arkiver fra bl. a. den nu ophørte strøgforretning Jac. Olsen, København (1890-1967), E. B. Salomons tehandel, København (1880-1947), skotøjshandler Peter Andersen, Randers (1893-1969), kolonialengros-handler L. J. Baagøe, Svendborg (1839-1971), købmand Knud Ågård, Århus (1937-66), Chr. H. Wissings Læderforretning, Århus (1877-1971), Assens Apotek (1818-1935) og Århus Kioskselskab (1900-1966).

Pengeinstitutter m. v.: I forbindelse med de mange fusionsdannelser inden for disse områder er der modtaget en række endog meget omfangsrige arkiver, der er meget væsentlige til belysning af den økonomiske udvikling på såvel lands- som lokalplan. Det drejer sig om sparekassearkiver (Den sjællandske Bondestands Sparekasse, 1857-1951; Landbosparekassen for Fyn, 1869-1964; Sparekassen Nordjylland, 1824-1969), om kreditforeningsarkiver (Østifternes Kreditforening, 1851-1970; Østifternes Husmandskreditforening, 1880-1970; Kreditforeningen af Grundejere i Fyens Stift, 1869-1968) samt om forsikrings-selskabsarkiver (Østifternes Brandforsikring, 1874-1971, Købstædernes almindelige Brandforsikring, 1870-1970). Endvi-

dere er modtaget arkivet fra Veksele- rer R. Henriques Jr., København (1846-1958).

Andre: Rederiet J. Lauritzen, København (1938-1950), Dampskibsselskabet Vesterhavet (1895-1937), Northern Steamship Co. Ltd., Sct. Petersborg (1903-20), hrs. L. C. David, København (1911-1957), Forlaget »Børsen«, København (1900-1966), Arbejdernes Byggeforening, Århus (1868-1970).

Publikationer: Erhvervshistorisk Årbog 1971 indeholdt fire afhandlinger. I »Småskibsfarten på Århus-bugten 1865-1914« analyserede Henrik Fode en række af de ændringer i nærtrafiksystemet, der fandt sted under industrialiseringsperioden, centreret omkring en undersøgelse over Århus-bugten Dampskibsselskab, der virkede 1874-1935. LAB - Landsforeningen til Arbejdsløshedens Bekæmpelse - var emnet for Axel Kjær Sørensen's afhandling, der skildrede foreningens oprettelse 1939, dens organisatoriske udvikling samt forholdet til Moralsk Op-rustning. Desuden bidrog Erik Korr Johansen til årbogen med en oversigt over den økonomisk-historiske forskning i DDR 1945-70, mens Chr. R. Jansen behandlede problemerne omkring Danmarks handelsaftaler med England af 19. november 1915.

I afhandlingen »8-timers dagen - kravets formulering og dets gennemførelse i Danmark« redegjorde Søren Kolstrup i Erhvervshistorisk Årbog 1972 for omstændighederne omkring denne arbejdsmarkedsreforms gennemførelse i 1918-19. Den sønderjyske kniplingsindustri blev behandlet af Ebba Busch, der med udgangspunkt i

materiale fra Gram og Nybøl godser fra 1761 foretog en undersøgelse over kniplerskernes sociale og miljømæssige baggrund. Årbogen indeholdt endvidere en større afhandling af Erik Nordholt: »Erhvervspartiets historie og dets samfundsopfattelse«. Denne undersøgelse skildrede mellemstandens forsøg på i årene lige efter 1. verdenskrig at danne et eget politisk parti. Og endelig oirenterede Chr. R. Jansen om det væsentlige økonomi- og socialhistoriske kildemateriale, som findes i de nyafleverede kreditforeningsarkiver.

Henrik Fodes afhandling fra Erhvervshistorisk Årbog udkom i 1971 desuden som en selvstændig publikation. Samme år udgav Erhvervsarkivet i anledning af Korn- og Foderstofkompagniets 75 års jubilæum »Korn, Købmænd og Kornkompagni«. Bogen, der var udarbejdet af arkivarerne Ib Gejl og Chr. R. Jansen, behandlede dansk kornhandel fra 1880'erne til 1960'erne. Under titlen »Fire lokalstudier« udsendtes – også i 1971 – en særtrykssamling med fire tidligere offentliggjorte afhandlinger om økonomiske og sociale emner fra Århus og Randers, skrevet af Vagn Dybdahl, Ib Gejl og Finn H. Lauridsen.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs arkiv benyttes ofte af forskere uden for institutionen, i første række til belysning af personalhistoriske forhold. Dette er baggrunden for, at Erhvervsarkivet i 1971 udgav »Landhusholdningsselskabets arkiv: Registratur og journalregistre I 1769–1807. 1–2«. De to bind indeholdt en beskrivelse af og registratur over Selskabets arkiv samt navne- og topografiske registre til de ældste brevjourna-

ler. En fortsættelse af oversigten er planlagt til udgivelse i 1974.

KØBENHAVNS STADSARKIV

Modtagne arkivalier: Foruden de regelmæssige afleveringer fra kommunens afdelinger og institutioner er bl. a. modtaget arkivalier vedr. magistratens 3. sekretariat (overformynderisager), brolægning- og vejvæsenet, centralkontoret for flæskehandelen, foreningen til bekæmpelse af rotter, røg- og støjudvalgets sekretariat, ladegården og kunstfonden samt forskellige tjenestemandorganisationer under Københavns kommune. Endvidere er ved køb erhvervet et samlingsmanuskript fra ca. 1660 indeholdende afskrifter af københavnske stadsretter, skrivelser fra privilegiestrident m. v. Stadsarkivets betydelige samling af kort og tegninger er blevet forøget med afleveringer fra stadsingeniørens og stadskonduktørens direktorater. Endvidere er der afleveret tegningerne fra konkurrencen om rådhusets opførelse 1888 – ca. 1900, tegninger af gasværker, et brandkort fra ca. 1800, m. m. Ingeniør Vilh. Malling har foræret stadsarkivet tegninger og arkivalier vedrørende Københavns topografi.

Registrering. I samarbejde med Landsarkivet for Sjælland er udsendt en duplikeret registratur over københavnske lavsarkiver. Af vigtigere registrerings- og ordningsarbejder kan nævnes udarbejdelse af navneregister til de af stadskæmneren udbetalte arveparter 1707–71, og af navneregister til næringsprivilegier 1696–1772, ordning af magistratens overformynderi-

sager m. v. Omregistreringen af sager efter 1858 er fortsat.

Publikationer. Af Historiske Meddelelser om København, der redigeres af stadsarkivet med stadsarkivaren som ansvarlig redaktør, er udsendt årbøger 1971 og 1972.

Anden virksomhed. Besøgstallet har været nogenlunde som i de nærmest foregående år (1971: 1648, 1972: 1532). En kortvarig udstilling i rådhushallen af prøver på stadens ældste dokumenter afholdtes i forbindelse med den nordiske historikerkongres i København i august 1971. Stadsarkivet har erhvervet nye magasinlokaler i Amagerforbrændings bygning, og sammesteds er skaffet nye lokaler til stadsarkivets fotografiske atelier og et restaureringsværksted. Erhvervelsen af disse lokaler har bl. a. bevirket, at en restaurering med påfølgende sikringsfotografering af den værdifulde kort- og tegningssamling har kunnet iværksættes.

ANDST SOGNEHISTORISKE ARKIV

Nyerhvervelser: Arkiver fra Andst andelsmejeri, Lille Andst-Roved brugsforening, Gamst brugsforening, Andst lokal-foderstofforening, Andst ungdomsforening, Andst idrætsforening, Andst gymnastikforening, Andst sogns sygekasse. Vurderingsprotokoller for den alm. brandfors. for landbygninger 1896-1916, do. for mindre ejendomme, løvsøreforsikring 1872-1903, do. 7. alm. vurd. m. matrikelkort, og anskaffet xerox-kopi af: Folketællingslisterne 1787-1890 Andst sogn, kirkebøger Andst-Gesten sogne 1723-1814

(»oversat« til maskinskrift), ryttersessionsprotokoller: lodsejere i A. sogn fra o. 1700-1970 registr.

LOKALARKIVET VED DRAGØR-ST. MAGLEBY BIBLIOTEK

Arkivarbejdet ved biblioteket påbegyndtes i 1963, da man startede en lokalhistorisk billedsamling. Siden 1966 er adressen: Vestgrønningen 18-20, Dragør, og fra 1968 er arkivets dækningsområde både Dragør og St. Magleby kommuner. Arkivet er – som biblioteket – åbent hverdag 14-20, lørdage 10-12, og arkivaren træffes normalt hverdage kl. 14-18.

Lokalarkivrådet, med medlemmer fra kommunalbestyrelser, lokalmuseer og bibliotek, oprettedes i 1970. Det holder normalt møde hvert kvartal til drøftelse af arkivets arbejdsprogram. Endvidere udarbejdes indstillinger til kommunalbestyrelserne vedrørende arkivets udvikling, styrelse og økonomi.

Grundmaterialet – udover den rigelige billedsamling – består i afleverede bygnings- forretnings- og person-arkivalier, foruden talrige store deposita: Dragør Museums, Saltholms-ejerlaugets, Dragør-Lodseris arkiver m. fl. Desuden båndoptagelser (f. eks. 15 timer: »Dragør under besættelsen«) topografiske 16-mm film (ca. 10 timers spilletid), farvediapositive samt en samling ældre og nyere bygnings-tegninger og topografiske kort. Samlingen modtager et stigende antal gaver. Også en samling af lokal-tryk og lokalaviser råder arkivet over.

Arkivet har afholdt – eller deltaget i – en række større udstillinger: 1971:

St. Maglebys jubilæumsudstilling: Hol­ lænderbyen 450 år, 1971: Topografi­ ske malerier i Dragør kommunes eje, 1972: Revideret udgave af jubilæums­ udstillingen vist i Holland i samarbej­ de med Udenrigsministeriet.

LOKALHISTORISK SAMLING BRØNDBY-BIBLIOTEKERNE

En lokalhistorisk samling er under opbygning på hovedbiblioteket Ker­ nen. I samlingen opbevares bøger, tidsskrifter, lokalaviser, kort, byplaner, film, fotos, dias og andet materiale med tilknytning til Brøndby kommu­ ne, både af nyere og ældre dato. *Kul­ turel forvaltning* er meget interesseret i at låne eller erhverve materiale til samlingen, som efterhånden vil kunne få stor betydning for alle, der beskæf­ tiger sig med kommunens historie.

Forvaltningen samarbejder med *Hi­ storisk interessegruppe for Brøndby*, der i 1972 især har indsamlet oplys­ ninger om *Brøndbyvester*. Hovedpar­ ten af personer fra folketællingerne fra 1787 til 1901 er opført på kartoteks­ kort med angivelse af familieforhold. Gårde og huse er registreret, og ejere og beboere tilbage til 1645 er opno­ teret.

Gruppen optager desuden samtaler på bånd med ældre borgere, der for­ tæller om begivenheder og personer med tilknytning til kommunen. Kom­ munen har ændret sig så radikalt i de sidste 20 år, at det er i sidste øjeblik, at materiale om det gamle landsby­ samfund bliver indsamlet.

Teknisk Film Co. arbejder med at optage forskellige *kortfilm* for kom­ munen. 2 af filmene, en om boligmil-

Institutionernes virksomhed 1971-72

jøer fra bondehus til højhus med væg­ ten på omtale af den nye bebyggelse ved Brøndby Strand og en om livet i de *kommunale institutioner* som f. eks. børnehave skole, ungdomsklub og væ­ rested for pensionister, bliver færdige i efteråret 1973.

EBELTOFT BYHISTORISKE ARKIV

Registreringen af *aviser* fortsætter og har vist sig uhyre nyttig. Sam­ mendrag af registreringen med begi­ venheder, der formodes at kunne danne baggrund for en »historie« til­ stilles de lokale aviser ved årsskiftet.

Udarbejdelsen af *kronologiske tids­ tavler* over personer, herregårde og ejendomme fortsættes og er meget benyttede.

Det samme kan siges om billedar­ kivet, lysbilledsamlingen og personre­ gistret samt skøder og pantebreve m. v.

Byarkivet besøges ikke alene af slægtsforskere, men et stigende antal lejrskoler og lærerstuderende benytter det også.

Foruden at »levere« foredrag har arkivet arrangeret en halv snes udstil­ linger, strækkende sig fra udstilling om julen til sport.

LOKALHISTORISK ARKIV EGTVED

Oprettet 1. april 1971. Modtaget forhandlingsprotokoller m. m. fra for­ skellige foreninger, skoleprotokoller fra den nedlagte Tågelund skole 1857 -1959, toldprotokol for brændevins­ brændingen på Nybjerg Mølle 1857-

76, private erindringer fra bosættelsestiden, aftægtskontrakter, skøder, pantebreve, fotos m. m.

ESBJERG BYHISTORISKE ARKIV

Arkivet markerede i 1971 Esbjerg afholdsforenings 90 års jubilæum med en udstilling, og modtog ved denne lejlighed et stort materiale fra hele afholdsbevægelsen i Esbjerg, protokoller, arkivalier og billeder. Arkivets op søgende arbejde blandt fagforbund og arbejdsgiverorganisationer, har givet stort resultat (ca. 80 %). 393 protokoller og mange billeder blev afleveret til arkivet. Enkelte ønskede ikke at aflevere materiale endnu, men har ladet det registrere i arkivet. Harder Mikkelsens bogtrykkeri afleverede sit arkiv fra årene 1926-1955. (Ca. 300 pakker). Der er bl. a. modtaget arkiver fra Esbjerg gartnerkreds, Esbjerg Salgs- og Reklameforening og husmandsforeningerne i Skads, Guldager, Bryndum og V. Nebel sogne. Kreditforeningen for ejere af mindre ejendomme, Ribe amt (Husmandskreditforeningen) har afleveret 65 vurderingsprotokoller for årene 1881-1937. Esbjerg kommune har afleveret sine udklipsbøger 1948-1969. Fra Rigsarkivet: Folketællinger: Skads sogn 1787-1890, Esbjerg, Jerne og Skads 1906. Fra Matrikelarkivet: Matr. kort: Hjerding, Tobøl 1820, 1931 og 1971.

FAXE HERREDS LOKALHISTORISKE ARKIV

Arkivet har i årene 1971-1972 modtaget ialt 280 afleveringer omfattende 3163 enheder bl. a. 425 billeder, 4

slægtstavler, 275 protokoller fra foreninger og virksomheder og 375 lokale foreningsblade. Af modtagne forhandlingsprotokoller kan nævnes: Faxe Svendeforening, 1888-90, Ulse sogns venstrevælgerforening 1956-72, Kongsted sogns venstrevælgerforening 1904-65. Tureby brugsforening 1872-1933. Konsortiet »Det grønne Hus« (forsorgsselskab) 1906-10. Unge Landmænd i Dalby og Omegn 1944-69. Hylleholt Sygekasse 1906-68. Faxe Sognebiblioteksforening 1924-40. Regnskaber fra Fakse Sognebibliotek 1924-54. Faxe Ladeplads Sygekasse 1867-1930. Roholte Brugsforening 1912-37. Endvidere Udskiftningsberegning over Faxø Skoleembedes jorder august 1852. Medlemslister for Skibstømrernes Arbejdsløshedskasse i Faxe Ladeplads 1899-1920. Medlemslister for Hylleholt Sygekasse 1889-1944. Skibsbygger Aa. Boebergs tilbudsprotokol 1924-54. Taxationsprotokoller for Branddirektoratet for Stevns, Faxø og Bjeverskov Herreder 1858-1954. Fortegnelse over ejendomme i Faxø sogn med angivelse af matr. nr. og ejere 1869-86. Protokoller over forsikrede ejendomme i Faxø og Hylleholt sogne 1897-1951. Lille Torøje brugsforenings varebøger 1888-1906. Tilgangslistor for lægd 124 Dalby sogn 1870-72. Landinspektør P. M. Kruuse, Rode: Journaler over udførte arbejder 1859-1892 samt mange matrikelkort fra samme periode. Spjellerup-Smerup og Vemmetofte sognes Sygekasses arkiv. Protokoller over 180 stenbryderes produktion af kalksten i Faxe Kalkbrud 1886 og 1905. Roholte Brugsforenings medlemsprotokoller 1883-1929. Beretning om reb-

slageriet i Faxe af fru Anny Olsen, f. Zachariassen.

Privatarkiver fra vognmand Karl Kristjansen, Fakse, heri dagbog fra togt med Georg Stage 1908. Sognefoged Lars Andersen, Frenderup, Dannebrogsmænd 1894. Forfatteren L. P. Jeppesen, Ulse heri 61 manuskripthefter. Gårdejer Kristen A. Nielsen, Orup, (fortsat aflev.). Slagtermester Henning Svendsen, Faxe Ladeplads. Gårdejer Jens O. Christensen, Tystrup.

Følgende slægtsbøger er indgået: Slægten på Espemosegaard i Lund, af Kristen Nielsen f. 1895. Husmand Jens Nielsen, Lundby.

Dalby-Tureby sognes Kirkeblad er indgået i næsten komplet stand. Disse blade indeholder et væld af lokalhistoriske artikler.

Arkivet har fortsat lokaler på Vemmetofte Kloster, men den store tilvækst af arkivalier i de sidste år har medført en tyngende pladsmangel, som har tvunget os til at finde en anden løsning på lokaleproblemet. Ved imødekommelse fra Fakse Kommunes side, er der i det nye bibliotek, som Fakse kommune for tiden opfører, stillet lokaler til rådighed for arkivet, som formentlig vil tilfredsstille arkivets behov langt ud i fremtiden.

FREDENSBORG-HUMLEBÆK LOKALHISTORISKE ARKIV

Biblioteksudvalget vedtog 18. november 1968 at oprette arkivet som et led i folkebibliotekets almindelige virksomhed. Men først ved indflytning i nye lokaler juli 1972 kom der rigtig gang i arbejdet. Arkivet råder over et lokale på 30 m² og er indrettet med

Institutionernes virksomhed 1971-72

en bogsamling samt arkivalisk materiale, herunder en billedsamling, i lateralskabe med folio hængemapper.

I den forløbne periode er materialets opstilling og opbevaring fastlagt i hovedtræk, men en udførligere registrering og katalogisering er først for nylig begyndt. I stedet er der anvendt megen arbejdstid på indsamling og formidling af arkivmateriale, idet disse to arbejdsopgaver ofte i fællesskab er med til at forstærke effekten af arkivets virksomhed.

Ved privatbesøg er modtaget meget, især billeder, og der er foretaget ca. 25 båndoptagelser med interviews samt reportager af lokale begivenheder. Fra Rigsarkivet er modtaget xeroxkopier af folketællingslisterne 1787-1890.

Af væsentligere *afleveringer* kan i øvrigt nævnes »Avertissementstidende for Fredensborg og omegn« 1902-1937 i indbundne årgange, Niels Stenfeldt: »Asminderød og Grønholt sognes historie«, smukt illustreret håndskrift 1925, forhandlingsprotokoller og regnskaber vedr. »Det forenede syge- og begravelsesselskab for Asminderød, Fredensborg og Grønholt sogne« 1862-1932, protokol for »Fredensborg koncert- og foredragsforening« 1921-1926, protokol for »Fredensborg blandede kor« 1910-1919, forhandlingsprotokol for »Sørup Elektricitetsforening« 1923-1942.

Arkivet har haft stor glæde af en række foreningsbesøg med præsentation af arkivet og dets virksomhed. I anledning af Fredensborg Slots 250-års jubilæum 11. oktober 1972 arrangerede arkivet en stor udstilling om slottets bygningshistorie og livet på

slottet gennem tiderne. Ved indvielsen af de nye lokaler 10.7.1972 viste arkivet Jenbanegades historie i billeder. Arkivet har desuden bidraget med materiale m. m. til Asminderød skoles featureuge »Kend din by« i efteråret 1972. På grund af lokalefællesskabet med biblioteket har den daglige benyttelse været stor og bragt arkivet i kontakt med mange borgere, som har skænket billeder og andet materiale til arkivet, ligesom man fra arkivets side har kunnet yde de besøgende hjælp ved udlevering af fotokopier eller fotografiske aftryk af det eksisterende materiale.

FRUERING-VITVED LOKALHISTORISKE ARKIV

Arkivet startede 1967 og gælder kun for Fruering-Vitved kommune før sammenlægningen med Skanderborg. Det har til huse i Fællesskolen i Virring i et brandfrit rum.

Arkivalierne er samlet ved personlig henvendelse og består af gamle protokoller f. eks. fra Sparekassen, Mejeriet og 2 brugsforeninger fra deres start til dato, – endvidere skorstenssyn, hegnssyn, ægtkørsel, hesteforsikring og fra de forskellige foreninger der har virket i kommunen, ialt 60-70 bind, samt skøder og ca. 1500 billeder.

Vi arbejder med de forskellige ejendommers historie ud fra matrikelskortene, folketællingen, skøderegisteret, som vi har fået affotograferet fra Landsarkivet i Viborg, og påtænker, når det er tilendebragt, at sende et duplikat til ejerne.

Vi har de fleste af de ældre menne-

skers tale på bånd, hvoraf flere er benyttet af dialektforskningen ved Århus Universitet.

I hvert kirkeblad, der bliver udsendt til samtlige den gamle kommunes beboere, er indrykket en artikel, der behandler egnens historie.

FÅBORG BYHISTORISKE ARKIV

I anledning af Arkivets 35års jubilæum d. 11. juni 1972 arrangeredes en udstilling omfattende arkivalier billeder m. m. Vi havde den glæde at den blev besøgt af 3132 personer, hvoraf en del afleverede materiale til arkivet.

I året 1971-72 har arkivet modtaget 2506 enheder i form af arkivalier, småtryk og billeder. Der er i samme tidsrum udlånt 1128 enheder. Vi har haft 1141 besøgende, der dels kom for at se arkivet med henblik på at oprette et arkiv i deres hjemstavnskommune, dels for at søge oplysninger af forskellig art. Arkivet har besvaret en del breve, navnlig af personalhistorisk art.

LOKALHISTORISK SAMLING FOR GJELLERUP SOGN

I årene 1971-1972 har samlingen haft tilgang af følgende: Forhandlingsprotokol for skolevæsenet i Gjellerup sogn 1837-1970. 3 bind. Hertil slutter sig skoleplaner og undervisningsplaner. Embedsbog for kirkesangeren 1821-1881.

Fra de enkelte skoler er modtaget: Hammerum skole: Dagbog over skolegangen 1908-1961 26 bind. Eksamens-

protokol 1932–1956. 3 bind. Birk skole (nedlagt): Dagbog 1875–1909. 3 bind. Gymnastikprotokol og sangprotokol. Lund skole (nedlagt): Dagbog 1894–1942. 5 bind. Eksamensprotokol og gymnastikprotokol Hauge skole (nedlagt): Dagbog 1888–1968. 4 bind. Embedsbog 1891–1956. 2 bind.

Tilgang af fotos, der viser udviklingen i Hammerum og Gjellerup Kirkeby fra landsby- og agerbrugsområder til villabyer. Endvidere portrætter af de 5–6 originaler, der for 70–80 år siden færdedes i sognet.

Da Lokalhistorisk Samling nu har fået fuld rådighed over et lokale på Hammerum skole, kan der gives almindelig adgang efter aftale.

GRENAA EGNSARKIV

I de første to år har arkivet ved bl. a. flittigt at sende dagblade og ugeaviser billeder fra gamle dage – med tekster – og ved en mindre udstilling på museet m. m. propaganderet for at få folk til at indlevere deres gamle billeder og papirer. Resultatet blev, at arkivet hurtigt fik en pæn samling billeder, papirer, protokoller osv.

Arkivet rådede fra starten over byhistorikeren Carl Svenstrups arkiv (som tilhørte Djurslands Museum). Det rummede en mængde billeder fra byen, omtrent alle 1200 klicheer fra byhistorien, et utal af fotografiske plader og film, hefter med optegnelser, kildematerialer og adskillige gamle dokumenter, som Svenstrup havde samlet gennem et langt liv.

Arkivet har taget initiativ til at få genoptrykt ca. 300 sider af den 2000 sider store byhistorie. Hermed kun-

Institutionernes virksomhed 1971–72

ne der opnås 32 komplette eksemplarer af »Grenaa Bys Historie«, og disse er reserveret skoler og biblioteker. Komplette eksemplarer kan ikke mere købes. Arkivet ser det som en opgave at samle hele Carl Svenstrups produktion. Ved siden af selve byhistorien uddybede Svenstrup specielle emner i omtrent 60 småhefter, mest særtryk af avisartikler. Arkivet råder over ca. 50 af disse og håber at finde resten.

HASLEV LOKALHISTORISKE ARKIV

Indsamlingen af dokumentarisk materiale til et lokalhistorisk arkiv i Haslev er fortsat sket fra to sider. Gennem mere end en snes år har Haslev Folkebibliotek modtaget dokumenter, og *læge Ole Weber*, Haslev, har gennem en stærk personlig aktivitet samlet arkivalier. Afleveringer til biblioteket opbevares dér, mens de af Ole Weber indsamlede arkivalier opbevares dels hos denne privat, og dels i et kælderlokale på Haslev borger- og realskole. Der er tale om *depoter*; egentlig registrering har ikke fundet sted. Biblioteket har modtaget dokumenter væsentligst fra beboere i den nuværende Haslev kommune, men også fra det øvrige land via lokalhistoriske arkiver, fortrinsvis på Sjælland. I sit arbejde har Ole Weber haft udgivelsen af Haslev-Frerslev Sognes Historie for øje. Materialet ligger for en del til grund for værket, der skrives af pastor *Arne Majvang*, Rønnede.

Dokumenterne fra begge samlinger, hvoraf den ene rummer meget billedmateriale fra fotografiske etableringer i Haslev, er som helhed et gan-

ske godt bidrag til belysning af handels- og håndværkserhvervenes vækst i byen fra Sydbanens åbning i 1870. Endvidere belyses erhvervenes indflydelse, der i forbindelse med at Haslev bl. a. fik dommerkontor og underret samt toldkontor, gav stationsbyen en lignende bredde i servicefunktionerne overfor oplandet, som er kendetegnende for købstæder i perioden.

En betragtelig mængde arkivalier vedrører Amtsudstillingen i 1906. Bevidstheden om byens ovennævnte status hos en kreds af borgere gav sig et markant udtryk netop gennem denne udstilling.

Af andre specielle områder, som er omfattet af dokumenter i større antal, kan nævnes Haslev højskoles historie samt en samling tyske effekter: uddannelsesprogrammer, militærhistorie m.v. stammende fra SS-afdelinger, som var indkvarteret i byen i 1945.

LOKALARKIVET FOR HEDENSTED KOMMUNE

Arkivet er bygget på en privat samling af avisudklip og gamle billeder fra den gamle Løsning kommune. Arkivet har fået lokaler på hovedgaden i Løsning, hvilket bevirker, at mange mennesker, når der er åbent, kommer ind og får en sludder om gamle billeder.

HELSINGØR BYHISTORISKE ARKIV

Arkivet har ligesom i de foregående år haft en betydelig fremgang i henvendelser, både fra ind- og udland.

Blandt de mange, som har benyttet arkivets ældre kort over byen (bl. a. Lønborgs kort 1803) samt arkivets skødeafskrifter, kan nævnes Helsingør Kommune (saneringsplan) og en del arkitektstuderende. Udover en tilvækst i bogsamlingen, kan nævnes, at arkivet har modtaget 2-3000 amatør-fotografier med tilhørende negativer, dækkende perioden 1935-55; især er krigsårene talrigt repræsenteret. Fotosamlingen indeholdt desuden en del fotografier fra andre dele af landet. Disse vil blive sendt til de respektive lokalhistoriske arkiver. Arkivet har endvidere modtaget skibsklarerer K. F. Marstrands store arkiv (1836-1972) samt en hel del fotografier fra 80-erne og 90-erne.

LOKALHISTORISK ARKIV FOR HERFØLGE-SÆDDER SOGNE

Arkivet har i 1972 modtaget et stort antal protokoller fra nedlagte foreninger: Sygekasse, sygepleje, bibliotek, husholdning, sønderjydske, fremskridtsf. samt tre faner. Fra eksisterende foreninger: Gymnastik, boldklub, jagt, husflid, samling af elevskrifter fra Vallø Højskole, årsskrifter for Historisk samfund for Præstø amt, Kirkeblad for Herfølge 1941-72.

Flere slægtstavler, svendebrev fra 1771, love for Højres vælgerf. 1888, billeder af såvel personer som bygninger. Dagbog først af et sogneråds- og amtsrådsmedlem.

Endelig skal det nævnes, at arkivet nu har gennemgået Østsjællands Folkeblad fra 1876 til 1924, og fra 1900 er der lavet en fortegnelse over artik-

ler i bladet, som har interesse for denne egns arkiver, som modtager en duplikeret fortegnelse.

HIRTSHALS LOKALHISTORISKE ARKIV

I 1971-1972 fortsat avisudklip vedrørende storkommunen. Modtaget arkivalier fra ophørte foreninger. Indkøbt litteratur vedr. egnen, og modtaget P. A. Jakobsen: Hirtshals 1940-1945, 177 sider med ill. og planer, duplikeret.

Moderat besøg, overvejende studerende og skoleelever.

LOKALHISTORISK SAMLING: HJØRRING

Samlingen flyttede i 1971 til nye lokaler i sydfløjen af museets administrationsbygning og er indrettet i to store, lyse lokaler med ekspedition og læsesal.

Foruden løbende registrering af lokale aviser er der registreret og opstillet indkomne arkivalier fra nedlagte skoler, foreninger og erhvervsvirksomheder, desuden kan nævnes en fotografisk pladesamling på 70.000 stk. negativer.

Samlingen har som sædvanligt haft en lang række ekspeditionssager og har været besøgt af 752 skoleelever, lærerstuderende og lokalhistorisk interesserede.

Efter ønske fra den skolesøgende ungdom har samlingen indført en forsøgsordning, således at der een dag om ugen holdes åbent til kl. 20.00.

LOKALHISTORISK ARKIV I HOLSTED KOMMUNE

I de to år arkivet har arbejdet er der registreret 772 aktstykker. Blandt dem kan nævnes en maskinskrevet afskrift af sogneforstander Poul Andersens dagbøger fra 1863 til 1907 med værdifulde skildringer af livet på en bondegård i Gjettrup i Aastrup sogn i slutningen af forrige århundrede. Heri er der også nøglen til adskillige artikler skrevet under pseudonymet »PAG« i bl. a. »Kolding Posten« »Ribe Stiftstidende« og »Illustreret Tidende«.

Blandt de nyere arkivalier kan nævnes en dagbog fra en tysk lyttepost indeholdende oplysninger om overflyvningerne i Vestjylland under den sidste del af sidste verdenskrig, samt ordlyden af General Lindemanns Ordre natten til den 5. maj 1945.

Arkivet omfatter Holsted, Føvling og Aastrup sogne, samt Hovborg kirkedistrikt i Lindknud sogn.

HYLKE SOGNEARKIV

Hylke sognearkiv er oprettet 1972 på Skanderborg kommunes initiativ. Som hovedformål har arkivet dels indsamling af arkivalier, dels at kunne stå til rådighed med oplysninger til interesserede ved efterhånden at få udarbejdet gård- og hushistorie og personregistre.

Af gaver til arkivet må nævnes en meget fyldig bondedagbog ført i årene 1854 til 1868.

Endvidere har arkivet for kort tid siden modtaget en række forarbejder til sognets historie. Imellem disse fin-

des erindringer nedskrevet omkring 1930 af en forhenværende sognerådsformand samt en del af hans korrespondance, bl. a. med landbrugsminister Kristjan Pedersen.

KØGE BYHISTORISKE ARKIV

Der er i det sidste år lavet flere udstillinger, dels i et butiksvindue dels i Sjællands Sparekasses udstillingslokale. Der har været ført en oplysningskampagne i det arkivmæssigt udyrkede Ølsemagle, og der er begyndt en opsporing af ældre malerier med Køge som motiv. En arkitekts 70 år gamle bo har i den forløbne periode givet 26 sække med tegninger – et enormt sorteringsarbejde. Dagbladet holder os forsynet med billeder af begivenheder og personer i byen, og desuden har vi fra redaktørerne Søren og Erik Svarres efterladte fået et betydeligt materiale.

LANGÅ LOKALHISTORISKE ARKIV

Efter at arkivet havde været opmagasineret i et helt år, flyttede man i april 1971 ind i de nyindrettede lokaler i den kommunale administrationsbygning i Langå. Der var her i kælderetagen skabt virkeligt gode forhold og tilmed god hyldeplads, så at pladsmangel formentlig ikke bliver noget problem i de første mange år.

Arkivets drift formidles af Langå lokalhistoriske forening, hvis bestyrelsesmedlemmer på skift har tilsyn, når der er åbent for besøgende. Efter

kommunesammenlægningen i 1970 omfatter arkivets område nu samtlige kirkesogne indenfor Langå kommune.

Af de i årene 1971/72 modtagne arkivalier af særlig interesse kan nævnes følgende: Arkæologisk rapport om udgravning af stenalderboplads ved Gudenåen (udarb. af Randers forhistoriske museum). Ekspropriationsforretninger ved jernbaneanlægget Århus-Randers 1862, arealafståelser og købesummer (xeroxkopi). Vaabenbrødreforening for Langå, protokoller og stambog 1876. Dagbog af Sergent Niels Pedersen, Langaa over felttoget 1850 (kopi, org. i Randers byhistorisk arkiv). Regnskabsbog over Tavlepenge i Granslev kirke 1856.

MOLSBIBLIOTEKETS LOKALHISTORISKE ARKIV

Arkivet, der har til huse på Molskolen, har haft besøg af repræsentanter fra skolens tiende klasse, der hentede stof til skolens blad. Det gjaldt lokalhistorie og billeder. En artikel er trykt om Molslandets dialekt.

Vi har erhvervet store markkort: Kopier fra de forskellige landsbygder, samt kopier af matrikelen af 1688. Vi fik tilsendt som gave: Statsskovvæsenets bog »Skovbjerg« i Mols bjerge.

En af arkivets mænd der påtager sig at tyde de gamle kirkebogsblade og skrive dem i samlede værker, er kommet meget vidt med det. De bliver kopieret i den stil i hvilken de står i de gamle kirkebøger, skrevet på maskine og samlet i ringbind. Vor samling udvider sig stadig, idet der ofte indgår både billeder og mange forskellige slags papirer.

NÆSTVED BY- OG EGNSHISTORISKE ARKIV

Arkivet, der omfatter kommunerne Næstved, Fladså, Suså og Holmegård har fortsat den systematiske indsamling af de politiske vælgerforeningers protokoller. Også indsamlingen af protokoller fra de mange (fhv.) husmandsforeninger i området er fortsat, og her nærmer vi os det punkt, hvor der næppe kan samles meget mere. Endnu nogle mejeriarkiver er indgået, og omtrent alle i området hjemmehørende 18 andelsmejerier er nu i hus. Brugsforeningsarkivalierne fra Lille Næstved og Karrebæk brugsforeninger er ligeledes indgået i arkivet.

Med støtte fra Storstrømsamtets kulturudvalg har arkivet i sit område og i samarbejde med Næstved Fotoklub foretaget en fotografering af nedlagte skolers bygninger m. m. under titlen »Her lå en skole«. Det blev til 150 fhv. skoler og 1000 optagelser.

Tre erhvervsdrivende fotografers negativ-samlinger er overtaget; det gav henholdsvis 72.000, 13.000 og 1300 negativ glasplader. Man har endvidere foretaget en energisk indsamling af gamle 16 mm og 35 mm lokale films. Foreløbig er vi oppe på 55 filmspoler, dækkende tidsrummet 1917-59. Denne indsamling fortsætter.

NØRHOLD EGNS-ARKIV

Arkivet flyttede sidst på året 1971 ind i lokaler, der af Nørhald Kommune var stillet til rådighed i kommunens administrationsbygning i Tvede.

I de forudgående sommer- og ef-

terårsmåneder var arkivet travlt beskæftiget med agitationsarrangementer først og fremmest lysbilledforedrag og vandrestillinger rundt om i de 15 gamle sogne i storkommunen, – for at vække interesse for sagen, udbrede kendskab til arbejdet og indsamle arkivalier.

Samarbejdet med kommunens omsorgsudvalg og kontakt med pensionistforeningerne har vist sig overordentlig værdifuldt – ligesom også *vandrestillingerne* – der opstilledes i banklokaler, biblioteker, skoler og forsamlingshuse, og som gennem gamle fotos og korte tekster fortalte træk af egnens historie og informerede om arkivets formål.

1972 åbnedes Nørhals Egns-arkiv officielt ved en reception i de nye lokaler, hvor man samtidig præsenterede en ny vandrestilling om vind- og vandmøller i Nørhald.

Erfaringerne med vandrestillingerne har været så opmuntrende, at denne udadvendte aktivitet fortsat prioriteres meget højt. Man har til stadighed en turnerende udstilling – omhandlende snævert afgrænsede emner, f. eks.: »Tre højskoler i Nørhald« – »Gymnastik i Nørhald i 100 år«, »Møllerne i Nørhald« – »Da andelsbevægelsen kom til Nørhald« og endelig den aktuelle udstilling, »Da Jens fra Nørhald var i kongens klæ'r«, og under forberedelse er emner som: Hesteavlforeninger, – landsbyhåndværkere og – Folkelige bevægelser.

Grundlaget for udstillingerne er de indkomne forhandlingsprotokoller og andre foreningsarkivalier og fotos, hvorefter samlingen under turneringen rundt i sognene erfaringsmæssigt sup-

pleres op – i et omfang, så arkivets lokalemæssige rammer allerede er sprængt, og en udvidelse taget under overvejelse.

Af tilgået materiale skal fremhæves samlingen af skoleprotokoller, hvoraf flere går tilbage til før 1814, endvidere omfatter den skolehistoriske samling arkivalier fra de nedlagt landsbyskoler omfattende såvel administration som undervisningsbøger og -materialer, ligesom også en landsbyskolestues inventar står til arkivets rådighed, og endelig skal nævnes Ommersyssel lærerforenings arkivmateriale fra 1843 til foreningens opløsning i 1970.

Af mere specielle arkivalier kan nævnes forhandlingsprotokoller, kassebøger, faner m. m. fra egnens *Afholdsforeninger* helt fra 1883.

Arkivet har fra starten haft kontakt og samarbejde med Randers Byhistoriske Arkiv, der ligesom Landsarkivet i Viborg på opfordring har fået tilsendt Nørhald egns-arkivs registraturfortegnelse, som holdes løbende ajourført.

LOKALHISTORISK FORENING FOR NØRRE ÅBY STORKOMMUNE

Foreningen er oprettet 1971. I 1960-erne blev der i Nørre Åby indsamlet flere hundrede billeder af meget forskellig art: familiefotos, prospektkort og virksomhedsbilleder. Disse billeder er ikke alle registreret endnu, men på en udstilling i 1972 på Folkebiblioteket i Nørre Åby indkom værdifulde oplysninger om billedernes oprindelse.

En større samling af skolehistorie

var også samlet inden foreningen begyndte sit arbejde, og mere er kommet til fra såvel kommunale, som fri- og efterskoler i storkommunen.

Siden foreningens oprettelse er der afleveret flere fotos, gamle dokumenter og protokoller fra private og foreninger. Endvidere repræsenteres Amtsudstillingen 1927 i Nørre Åby, besættelsestidens historie, jubilæumsskrifter fra forskellige virksomheder og foreninger, kopi af matrikelkort over gårdene i Båring og gårdenes ejere fra 1600-tallet til 1972 og endelig Asperup-Rørslev sogns sygekasse og Hjælpekassens regnskaber og protokoller for ca. 100 år fra 1860.

RANDERS LOKALHISTORISKE ARKIV

Arkivets samlinger har i 1971 og 1972 været stærkt benyttet. Mærkbar er den overalt i landet konstaterede stigning i behovet for lokalhistorisk virksomhed, såvel fra uddannelsessøgende som fra dagspressen, slægts- og egnsinteresserede.

Ligesom i de foregående år har man modtaget kopier af opmålinger, foretaget af Randers tekniske skoles elever, af ældre ejendomme i Randers og omegn. Flere af disse bygninger er siden nedrevet.

I forbindelse med den nye kommuneinddeling har man påbegyndt anskaffelse af kopier af folketællinger, af registre for skøde- og panteprotokoller, af de ældste matrikelkort og af kirkebøger for de med Randers sammenlagte sogne.

Arkivet er blevet forevist for ad-

skillige foreninger, ligesom der har været afholdt foredrag med lysbilleder om »Det gamle Randers«.

Man har påbegyndt udarbejdelse af et egentligt ejendomsregister, samt en gennemgang af en stor samling negativer modtaget fra fhv. fotograf Anker Nielsen i Randers.

I den lokalhistoriske samling for Randers by og amt fortsætter man med at komplettere beholdningen af trykte bøger, artikler og småtryk om det gamle Randers amt, idet man tilstræber at få en komplet samling af sådanne ting, gamle og nye. Også *Pontoppidan-* og *Blichersamlingerne* videreføres. Værd at nævne er, at man fra fhv. viceinspektør Jens Schou har modtaget hans maskinskrevne optegnelser fra samtlige sogne i Rougsø herred, udarbejdet efter talrige besøg på ejendomme og efter grundige arkivstudier.

Byhistorisk arkiv har bl. a. modtaget flg. arkivalier: Forhandlingsprotokol for Vorup Aldersrenteforening. Scrapbøger fra Alliance Française 1903-1967. Forhandlingsprotokoller fra Forsvarsbrødrene for Randers og omegn 1882-1958. Forhandlingsprotokol for I/S Haveselskabet Nordvang. Protokoller fra Randers Gymnastiske Forening 1872-1941. Og fra Randers Asfalt- og Tjærefabrik. Fotografier og breve vedr. slægten Blichfeldt i Randers. - Byhistorisk arkiv har nu ca. 11.000 billeder.

Den gamle tilvækstprotokol er afløst af et løsbladssystem.

Man har udarbejdet en lille brochure om Randers lokalhistoriske arkiv, hvis daglige besøgstal er ca. 7-8 personer.

RINGKØBING LOKALHISTORISKE ARKIV

Oprettet 1972. Omfatter Ringkøbing kommune med sognene Ringkøbing, Rindum, Hee, Tim, Stadil, Vedersø, Thorsted, Hover, Ølstrup, No, Sønder Lem og Velling.

Arkivet har samling af aviser, trykt i Ringkøbing 1842-1944 og 1956 til dato, kopier af folketællinger fra ovennævnte sogne fra 1787, 1801, 1834 og 1845, papirer vedrørende sanitetsvæsenet under krigen 1940-45, papirer vedrørende flygtningelejren på Lodberg Hede, dagbøger fra Ringkøbing valg- og frimenighed, papirer vedrørende Ringkøbing Fjords udløb med kort og billeder, samt diverse andet materiale vedrørende kommunen.

MIDTSJÆLLANDS LOKALHISTORISKE ARKIV RINGSTED

Perioden 1971-1972 har været en god periode for Midtsjællands lokalhistoriske Arkiv i Ringsted. Mange værdifulde ting har fundet vej til arkivets hylder, og heraf skal især nævnes: en tegning af maleren Jørgen Røed, en samling illegale blade fra besættelsestiden, en samling papirer, regnskaber, erindringer m. v. efter proprietær, branddirektør Søren Jensen Hyldegaard, mejeriet Kildevangs arkiv, en samling på 200 farvedias fra Ringsted og omegn samt diverse foreningsarkivalier. Der er optaget en del interviews med ældre folk på egnen, og der er foretaget fotografering af ejendomme, som stod foran nedrivning.

Arkivet har i de to år lavet en del

småudstillinger i et bankvindue og har ydet assistance ved vinduesudsmykninger i forbindelse med et jubilæum og en kulturuge.

Der har været afholdt foredragsrækker med emner fra den lokale historie, – på rigshistorisk baggrund eller som uddybning af særlige detaljer af rigshistorien. Der har været ca. 150 deltagere indtegnet til hver af disse rækker. Både arkivets egne medarbejdere og foredragsholdere udefra har medvirket.

I 1972 udgav arkivet sin publikation nr. 2: Karl M. Mortensen: »Ringsted omkring århundredskiftet«, som er barndomserindringer oplevet og genfortalt med vågent sind. Der har været godt salg i denne bog.

En meget vigtig begivenhed for arkivet var *udflytningen* i vinteren 1972 fra biblioteket til den nedlagte skoleinspektørbolig ved Valdemarskolen. Arkivet sorterer stadig under biblioteket, men har her ude rådighed over ret gode opbevaringslokaler, mens det stadig kniber med arbejdsplads, når et helt arbejdsudvalg skal i arbejde på én gang.

ROSENHOLM EGNSARKIV HORNSLET

Arkivet er en institution med kommunal støtte efter 1971. Gennem årene er der i private arkiver ophobet en svulmende mængde af lokalhist. arkivalier, protokoller, fotos, dokumenter o. m. a. Alt dette er samlet i en afdeling af Rosenholm bibliotek i Hornslet. Der er nedsat en bestyrelse udvalgt fra hele storkommunen, og ar-

kivalierne strømmer ind fra nær og fjern.

1971 lykkedes det at formå Lions Club, Hornslet til at arrangere et loppemarked til fordel for arkivets etablering. Markedet gav et nettooverskud på 10.000 kr.

Tusinde fotos er registreret og opsat på fotonap. De opbevares systematisk i stålskuffer og er med mellemrum genstand for udlån til specielle formål. Kopier af de gl. matrikelkort, folketællingslister m. v. suppleres til en komplet samling. Et stemmearkiv er ligeledes påbegyndt.

I februar d. a. arrangerede arkivet en omfattende udstilling i skolens nye aula, og interessen for denne udstilling bredte sig som en løbeild.

For tiden arbejdes med et gårdhist. spørgeskema, der er udsendt til ca. 400 gårdbrugere i Rosenholm kommune. Kulturudvalget har påtaget sig udgifter og distribution, og de indkomne besvarelser supplerer, hvad arkivet igrønt ligger inde med af oplysninger om ejendomme i det gl. Hornslet sogn.

Endelig kan tilføjes, at arkivet også omfatter digterpræsten Vilh. Greger-sens samlede arkivalier, trykte og utrykte digte, foruden hvad der i det store og hele foreligger af litteratur, fotos, selvbiografier m. v. om digterpræsten.

ROSKILDE LOKALHISTORISKE ARKIV

Arkivets virksomhed har i 1971 været stærkt begrænset af mangel på medarbejdere. Først fra juli 1972 er der ansat en bibliotekar til at lede ar-

bejdet i lokalsamlingen og arkivet. Arkivets samlinger er derfor i den forløbne tid ikke blevet øget med væsentligt materiale. I løbet af 1972 er samarbejde blevet etableret med flere lokalhistoriske arkiver i amtet. Arbejdet med registrering af lokale aviser er fortsat.

RUDKØBING BYHISTORISKE ARKIV

En væsentlig del af arbejdet på Rudkøbing byhistoriske Arkiv har bestået i besvarelser af forespørgsler fra dagblade, enkeltpersoner og institutioner. Specielt kan fremhæves arbejdet med at finde gamle mark- og stednavne til kommunen, da alle veje i Rudkøbing kommune skulle have navn. Alle byarkivets indstillinger blev fulgt ved den endelige navngivning.

Der er daglig taget uddrag af de stedlige aviser, og uddragene er indført i fortløbende protokoller samt på kartotekskort.

Endvidere er der fortsat blevet indsamlet gamle fotografier og breve. Der er blevet optaget lydbånd af personer, hvis erindringer kan være værdifulde for eftertiden.

Et synligt resultat af Rudkøbing byhistoriske Arkivs arbejde blev bogen: Chr. Kiilsgaard: »Fra Byttehandel til Bankvæsen«, der blev udsendt i anledning af Langelands Banks 100 års jubilæum i 1972.

RØDDING LOKALHISTORISKE SAMLING

Oprettet 1971 som en afdeling af Rødding bibliotek. Indsamling af bil-

Institutionernes virksomhed 1971-72

leder har indtil nu været hovedaktiviteten.

Af større afleveringer er modtaget skolearkiver fra Brændstrup, Grønnebæk og Rødding og sygekassearkiver fra Hjerting, Jels, Lintrup, Rødding, Skodborg og Skrave.

Fotokopi af Rødding sogns kirkebog 1798-1861 incl. register er anskaffet.

LOKALSAMLINGEN PÅ SAKSKØBING BIBLIOTEK

I slutningen af 1970 havde biblioteket efterhånden fået indsamlet så mange gamle fotografier fra Sakskøbing og omegn, at man kunne åbne en udstilling med 300-400 billeder i størrelsen 12 × 18 (bl. a. af fotograf Holmskovs arkiv) samt ca. 100 billeder i formatet 28 × 40. Udstillingen blev en meget stor succes. De besøgende identificerede i mange tilfælde personer og steder på billederne for os.

De samme billeder og flere til blev udstillet i maj 1972 da TV, Stiftsmuseum og Lolland Falsters Biblioteker opfordrede folk til at indsende gamle film og billeder til de nævnte institutioner, for at et meget værdifuldt materiale ikke skulle gå tabt. Det lå for tæt på vores egen udstilling til at have nogen betydning for os og det blev meget dårligt fuldt op i fjernsynet, trods måneders forberedelser med møder. Men Stiftsmuseet fik en masse godt materiale ind.

Stemmearkivet: Vi har ikke haft tid til at lave mere end et par optagelser på dette felt. Det er interviews med ældre mennesker, der fortæller om livet på Sakskøbing egnen i ældre tid.

Arkivalier: Vi har fået skoleproto-

koller fra den nedlagte Sakskøbing Realskole, fra Brydebjerg Andelsmejeri, og fra den stedlige folkedanserforening. Vi har også fået håndskrevne noder, som den tidligere formand op søger til os.

Tidligere kredslæge L. C. Stage, der samler oplysninger om personer og steder til Lollands Arkiv, har været så venlig at give os kopier af kortene i de senere år. Det betyder at de er tilgængelige et sted, da dette arkiv ikke råder over lokaler. Vi påtager os foreløbig at indsamle arkivalier vi har ikke tid og kræfter til at ordne dem.

Lokale postkort og fotos. Vi har fået en del af venlige givere. Fra Lollandsbanens nedlagte kontor i Sakskøbing har vi modtaget en del jernbanebilleder.

Lolland-Falsters kort: Vi har købt enkelte af disse til vor samling af originale kort bl. a. to befæstningskort af Nykøbing Falster og Nakskov stukket af Lapointe (ca. 1690) det er reminiscenser fra Svenskekrigenes tid. Anbragt i bibliotekets forhal med en svensk hestesko fra 1658-60 fundet i omegnen (»Schwedeneisen«) imellem sig, giver de en fornemmelse af en hård tid. Endelig har vi fortsat anskaffelsen af litografier af Lollandske herregårde (Becker og Ricardt), så vi nu snart har dem komplet.

LOKALHISTORISK SAMLING SILKEBORG BIBLIOTEK

Arkivet, der er tilgængeligt i bibliotekets åbningstid, har i den forløbne periode været flittigt benyttet. I lighed med tidligere år er der foruden

den løbende tilvækst af bøger, avisudklip og fotografier, også modtaget flere værdifulde gaver. Der har i periodens løb bl. a. været afholdt et særdeles velbesøgt arrangement, hvor overlærer O. Warthoe-Hansen, Randers, talte om Silkeborg i lokalhistoriens lys.

SKEJBY-LISBJERG-ØLSTED SOGNEARKIV

Arkivet, som har lokale i Århus kommunes sognegård i Lisbjerg har stadig god fremgang trods beskedne pladsforhold. Arkivet har nu optaget Ølsted sogn i området så navnet nu bliver Skejby-Lisbjerg-Ølsted, sognearkiv.

Dette sogn er nu, som de to øvrige, blevet gennemfotograferet. Af særlige nyerhvervelser må nævnes pastor Ginerskovs dagbøger fra 1909-48, ligesom et fund på Hasle præstegårds loft af præsternes optegnelser fra Hasle-Skejby-Lisbjerg sogne fra 1871 til 1940. Dette fylder 8 store æsker, (endnu uordnet) men indeholdende mange lokalhistoriske lækkerbidskener. Ligeledes er arkivet i besiddelse af Lisbjerg Mejeris forhandlingsbøger og indvejningsbøger fra dets oprettelse 1887 til dets opløsning 1963.

Arkivet kan glæde sig ved stort besøg af påtænkte eller nyoprettede arkivers ledere, ligesom også forskere fra Københavns Universitet har besøgt arkivet. Og ikke mindst slægtsforskere fra hele landet drager nytte af arkivets mange personalhistoriske optegnelser.

Jævnlig småartikler i egnens blade

giver stort udbytte. Ved siden af kirkebøger, folketællingslister, har arkivet nu også fået sognenes markbøger til matrikel 1688.

Det er ikke ualmindeligt at et enkelt matrikelnummers billedmappe indeholder over et halvt hundrede billeder fra den pågældende matrikel og sammes dokumentmappe har papirer tilbage til 1600-tallet, dels originale, dels afskrifter, såsom skøder, skifter, kontrakter af forskellig art samt tingbogsuddrag fra retssager mod brugere af vedkommende matrikel nr.

SKIVE BYHISTORISKE ARKIV

Arkivets område er siden kommunesammenlægningen: Skive storkommune.

Gennem foredragsvirksomhed, avisomtale, tryksager og udstillingsvirksomhed søger vi at opnå størst mulig kontakt med offentligheden. Et halvt hundrede årlige afleveringer har givet tilvækst til alle arkivgrupper, bl. a. mindre privat-arkiver f. eks. Niels Sørensen Lems optegnelser, foreningsarkiver, slægtshistoriske arbejder, fotos f. eks. de lokale avisers pressefotos.

Der er foretaget båndoptagelser og indsamlet film. Et samarbejde med stadsingeniørens kontor om miljøproblemer er i gang, og alle saneringsmodne ejendomme fotograferes. Et snævert samarbejde med Skive museum om mange opgaver fungerer til alles tilfredshed.

Kommunebibliotekets lokalhistoriske samling er ved at blive opstillet i arkivets lokale.

Der finder en daglig registrering af

Institutionernes virksomhed 1971-72

avisstoffet sted. Arkivet har også virket som sekretariat for Historisk samfund for Skive og omegn.

LOKALHISTORISK ARKIV FOR SLAGELSE OG OMEGN

I årene 1971 og 1972 har arkivet modtaget 332 protokoller og bind, 61 pakker med blandet indhold vedr. skoler og foreninger og private givere, 541 enkeltarkivalier, 940 billeder, dias og båndoptagelser samt en stor samling klicheer. Klicheerne er skænket af dagbladet »Aktuelt« og vedrører lokaliteter i Slagelse og omegn.

Begge år har L. O. F. og Lokalhistorisk arkiv arrangeret foredragsrækker, hvortil der var god tilslutning. Foredragene omfattede emner fra Slagelse og omegn og fandt sted på Centralbiblioteket. I forbindelse med hvert foredrag udstillede arkivet billeder og andet materiale. I 1971 havde arkivet en udstilling af billeder i forbindelse med en kunstudstilling. I 1972 havde Historisk Samfund for Sorø Amt et møde på biblioteket, og også ved denne lejlighed havde arkivet en udstilling, hvor arkivaren orienterede om arkivets funktion.

I august 1971 forelå brochuren »En opfordring til Dem«, som er fremlagt i biblioteket, banker, sparekasser med flere steder.

En indsamling i landsognene, foretaget af lokale indsamlere, har givet et godt resultat. I november 1972 afholdt Vestsjællands Amts Biblioteksforening kursus på biblioteket. Her redegjorde arkivets arkivar for indsamling og registrering af arkivmaterialet. Yderlige-

re har arkivet medvirket ved lysbilledforedrag i foreninger m. v.

DET LOKALHISTORISKE ARKIV FOR SOLBJERG OG OMEGN

Arkivet har i 1972 modtaget ca. 50 afleveringer, deraf et meget stort arkivfond, som fylder 87 pakker. Det består af meget broget stof – tildels udskrifter fra kirkebøger o. l. vedr. Tiset sogn. Der er tillige i arkivet ca. 100 skifter i fotokopi fra 1700-tallet fra samme sogn. Desuden en mængde udskrifter fra gamle aviser og en del billeder. Det øvrige indkomne stof er for størstedelen billeder fra egnen. Alt søges ordnet og oplysninger om arkivet gives gerne på forespørgsel.

Der har været en del besøgende fra andre arkiver og af interesserede i almindelighed. Flere udstillinger har været arrangeret i arkivet og i foreninger i forbindelse med andre arrangementer.

BYHISTORISK ARKIV I SÆBY

Arkivet har for årene 1971-72 modtaget 30 fotografier af Sæby Håndværkerforenings formænd og æresmedlemmer i årene 1891-1958, fotoalbum med billeder og navnefortegnelse over konfirmander i Understed-Karup 1931-59, beskrivelse af kirkerne og skolerne i Karup, Understed og Vangen 1835-1908. Arkivet har endvidere modtaget maskinskrevne oplysninger om ølbrygning i hjemmene i gamle dage, beretning om markeder i Østvendssyssel omkring år 1900 og beretning om levevilkårene for småkårsfolk i Sæby og omegn i samme tidsrum.

SDR. HYGUM HJEMSTAVNS ARKIV

Arkivet blev åbnet i maj 1972 i det tidligere kommunekontor i Hygum.

Hjemstavnsarkivet indeholder en righoldig samling af gamle brugsting fra hus og gård samt flere hundrede billeder og fotos, historiske artikler fra egnen, bøger, dokumenter, stensamlinger, gamle mønter, pengesedler, nødpenge fra Genforeningstiden, samt mange oplysninger om tiden under fremmedherredømmet. Desuden personlige oplysninger om de 39 unge mænd fra sognet, der faldt i den første verdenskrig. Beboerne har vist god interesse for at aflevere forskellige effekter til arkivet. Arkivet har været flittigt besøgt det første år, ligesom 30 ting herfra har været med i en udstilling på Rødding Højskole. Bestyrelsen har endvidere samlet stof til en hjemstavnsbog om Hygum sogn. Vi fik 1000 eksemplarer trykt og bogen udkom før jul 1972. I løbet af året er solgt ca. 660 eksemplarer. Bestyrelsen går nu i gang med fremstillingen af en historisk billedbog fra sognet. Her skal vises byggestil, klædedragt, m. m.

Endelig har gamle borgere indtalt historier og oplevelser fra en bevæget tid i deres tilværelse: fremmedherredømmet, Køller-politik, tysk soldater-tjeneste i første verdenskrig, afstemning, genforening smugleri ved grænsen, landsdelens genopbygning og meget andet.

HISTORISKE SAMLINGER FOR SØNDERJYLLAND

Tilgangen af *billeder* og fotografiske

negativer har været stigende, og navnlig er der efterhånden arkiveret og registreret et betydeligt billedmateriale fra de vestslesvigske egne, fra Åbenråegnen og Als. Tilgangen af billeder (incl. negativer) var 1971-72 op imod 3000 stk. Blandt afleveringerne kan nævnes 1 ton billeder, d. v. s. store fotostater opklæbet på møbelplader, som af Sønderjyllands Erhvervsråd har været anvendt til en jubilæumsudstilling i København 1970. Billederne illustrerer, hvad der erhvervsøkonomisk er nået i Nordslesvig efter genforeningen. Den vigtigste erhvervelse i perioden er imidlertid Højer-fotografen Martinsens samling af negativer, som der er taget aftryk af.

Som et led i propagandaarbejdet arrangeredes i samarbejde med Danmarks Radio, de lokalhistoriske samlinger i Haderslev, Åbenrå og Skærbæk og de fire købstadsmuseer i dagene 19.-21. november 1971 på Åbenrå Museum, en udstilling, der illustrerede tiden 1864-1920. Der blev og bliver afleveret billeder i stigende tal, og man fik oplysninger om film og billeder på private hænder. Udstillingen har senere været vist i Skærbæk. De udstillede billeder er nu fordelt mellem de samarbejdende institutioner, men om der skulle være ønsker herom, vil den uden alt for store omkostninger kunne reableres.

Fotograferingen af gamle bygninger i det tidligere Tønder amt er fortsat og er nu næsten afsluttet.

Indsamlingen af traditionsstof har i perioden været sat lidt i skyggen for andre opgaver, men samlingen af lyd-bånd vokser stadig og vil, når afdøde lektor Karl Clausens store mængde af

bånd er afleveret, blive endog meget omfattende. Der afleveres også stadig gamle vise- og skolebøger.

THISTED BYHISTORISKE ARKIV

Arkivet omfatter nu også landsog-
ne under Thisted kommune.

Af værdifulde erhvervelser kan nævnes: Stadsbibliotekar, dr. phil. G. Krogh-Jensens kartotek over beboere i V. Vandet sogn før ca. 1850, domkantor H. Støvring-Nielsens arkiv, omfattende afskrifter af Ørum lens jordebøger og regnskaber, Dueholm, Ørum og Vestervig amters kontributionsregnskaber og jordebogsregnskaber, jordebøger for private godser, matrikler og hartkornsspecifikationer, registre til skifteprotokoller, skattemandtal, lægdsruller m. m., desuden er indgået Thisted Handelsforenings og Thisted Afholdsforenings arkiver samt flere mindre arkiver.

Samlingen af folketællingslister er kompletteret, så vi nu har dem for hele området fra 1787 til 1845 og for Thisted desuden fra 1845, 1850 og 1880.

I kortsamlingen er serien af målebordsblade 1: 20 000 fra 1883 nu komplet for Ty og Mors.

Der er tilgået billedsamlingen ca. 1000 billeder og diapositiver, og fotografering af bygninger og gader er fortsat.

Der er arbejdet videre med registrering af kirkebøger. Thisted kirkebøger 1649-1814, Sjørring, Torsted og Ø. Vandet kirkebøger før 1814 er færdigregistreret. Skattemandtal og dokumenter er registreret.

Et kort over Thisted købstads udvikling 1761-1965 er udarbejdet, og et topografisk register over ejendommene i den gamle by fra 1761 til nu er fuldført. Der arbejdes på at føre registret længere tilbage.

Der er foretaget ekstrahering af Thisted kirkes regnskaber 1585-1910, og på grundlag af dem er der udarbejdet artikler om Thisted kirkes gamle orgler, organister i Thisted og Thisted kirkes skole. Desuden er der udarbejdet artikler om Boddumgård og om Vig og Vigs gods.

Der har været afholdt to velbesøgte udstillinger, en mindre af gamle kort fra området, bl. a. bykort og forarbejder til Videnskabernes Selskabs kort, og en større med titlen »Hverdag i Ty omkring 1800«. Den sidste udstilling har været udlånt.

Arkivet har haft ca. 400 besøg, og ca. 200 skriftlige henvendelser og mange telefoniske er besvaret.

VEJLE BYHISTORISKE ARKIV

Arkivet har fra juni 1971 fået nyt, midlertidigt lokale på det nye centralbibliotek, Vestre Engvej 55. Der er endnu ikke fast åbningstid. Arkivets adresse: Egernvej 20, 7100 Vejle.

Publikationer: Beretninger om arkivets virke i finansårene 1970/71 og 1971/72 i Vejle Museums årsberetninger 1970-71 og 1971-72. De sønderjydske krigsfangers ankomst til Vejle på »Sct. Thomas« den 23. juli 1919, (febr. 1972). Vejlsensere i Dansk Skønlitterært Forfatterleksikon 1900-1950 (aug. 1972).

Arkivalier: Vejle Dampvæveri A/S (8 udklipsbøger). Forfatteren Rasmus

Rasmussen »Aalykke« (1 pk.). Østjydske Elevsammenslutning (ØE) 1969-70 (3 bd.). Landsskolescenens Bio og Dansk Skolebio 1959-71 (1 pk.). Vejle Koncertforening og Vejle Byorkester (2 bd.). Haveselskabet Nørrevang 1925-51 (1 bd.). Vejle Arbejderforening 1952-1972 (1 bd.). Sømandsmissionen i Vejle (»fru Herschends kreds«) 1926-71 (2 bd.). Dele af afd. landinspektør Harald Ernstsens arkiv. Vejle kommune har deponeret kasse/regnskabsbilag 1940-45 (klausuleret).

Film: Kopier af afd. forstander Sv. Aa. Thomsens film fra besættelsestiden (klausuleret). Jette Bangs »Vejlefilm«. Film fra Vejle-Vandel-Grindsted banen. Sv. Aa. Thomsens farvefilm »Børnehjælpsdagen 1954«. William Rosenkildes film »Festlighederne i anledning af borgmester Willy Sørensens 25 års jubilæum«, »Sprængningen af vandtårnet på Søndermarken« og »Indvielsen af Vejle Golf Clubs banner«. Desuden W. Rosenkildes farve-tonefilm »Indvielsen af Idrættens Hus« - Dele af arkivets filmsamling er på opfordring vist ved adskillige lejligheder.

Fotografier: Bl. a. gennemfotograferet den gamle gade Gulkrog. Modtaget en lille samling glasplader efter lokalhistorikeren, bankdirektør Chr. Jørgensen.

Lydbånd: Tilvækst på 2 bånd.

LOKALHISTORISK ARKIV FOR VIBORG KOMMUNE

Arkivets virksomhed i årene 1971 og 1972 har bl. a. omfattet:

Udsendte publikationer: Nr. 12, H. Spanggaard Pedersen: Viborg i 1930-

erne. 1971, 64 sider ill. Nr. 13. H. Spanggaard Pedersen: Viborg under besættelsen. 1971, 104 sider, ill. Begge publikationer er særtryk af »Fra Viborg Amt« 1970 og 1971.

Modtagne arkivalier: Folkelig Universitets Forening i Viborg 1902–72, 8 pk. Handelsstandsforeningen i Viborg 1906–63, 1¼ m. Kulturugerne i Viborg 1961–65, 1 pk. Konservativ Vælgerforening i Viborg 1898–1966, 10 pk. + 1 prot. Viborg Svømmeklub 1943–67, 31 læg. Teaterforeningen i Viborg 1933–68, 27 læg + 4 pk. Skovgård Museet i Viborg 1937–62, 10 pk.

Fotografiske negativer (film): Fotograf V. Kaj's samling af pressefotografier 1939–64, 4 kasser.

ØLGOD LOKALHISTORISKE ARKIVER

Ved kommunesammenlægningen blev Ølgod-Strellev sognearkiv suppleret med Tistrup-Hodde sognearkiv. Begge arkiver er nu sammensluttet i Ølgod Lokalhistoriske arkiver, som en afdeling af Ølgod museum.

Arkiverne har fortsat den daglige registrering og især personregistreringen af folketællingslister og kirkebøger. – Der har været afholdt 3 fotoudstillinger på egns museet i Ølgod, hvor en del ukendte fotos er blevet genkendt.

LOKALHISTORISK ARKIV I ØLSTYKKE

Det lokalhistoriske arkiv i Ølstykke oprettedes af Ølstykke kommune i forbindelse med indvielsen af nyt biblio-

Institutionernes virksomhed 1971–72

tek i 1971. Der er siden 1. juni 1971 knyttet en arkivleder til institutionen.

Arkivet har i 1971 og 1972 modtaget et meget stort og forskelligartet materiale omfattende såvel billedstof som arkivalier og genstande med tilknytning til Ølstykke sogn.

Blandt det indsamlede materiale findes specielt en række foreningsprotokoller samt billedstof der illustrerer foreningsaktiviteten i begyndelsen af dette århundrede. Arkivet har endvidere modtaget en del håndskrifter m. v., som illustrerer bøndernes vilkår i sognet gennem de sidste 100 år. Arkivet har et ønske om specielt at indsamle materiale til belysning af hesteavl, som har store traditioner i Ølstykke.

Arkivet har modtaget film, som er optaget i midten af trediverne, og som omhandler mejeridrift og hesteavl i Ølstykke.

Der foregår samtidig en systematisk indsamling af billedstof, som illustrerer de store ændringer, som sker i den nuværende udvikling.

ØSE SOGNEHISTORISKE ARKIV

Uddrag af tilgang til arkivet 1971/72: Fæstebrev fra Nordenskov (under Nørholm) fra 1831. Aftægtskontrakt fra 1830. Forskellige panteobligationer og skøder mellem Nørholm og bønder i Øse sogn. Billeder af gl. gårde i Øse sogn fra århundredskiftet og fremefter. Billeder af huse fra Nordenskovs »barndom«. Forhandlingsprotokoller o. l. fra foreninger og sammenlutninger i sognet i tiden 1906–1970. Regulativ for Starup Aae 1854. Fortegnelse over ejere og brugere af jordarealer vedr. Varde-Grindsted Jernba-

ne (nedlagt 1973). Indsamlingsliste (givere og beløb) fra Øse sogn til modstandsbevægelsen 1945. Kort over oldtidsbebyggelse og -høje i Øse sogn. Slægten Ladefoged (45 arkivalier).

AABENRAA BYHISTORISKE ARKIV

Tilgangen af arkivalier har ikke været så stor som i de foregående år. Dette skyldes nok delvis, at arbejdet med det byhistoriske arkiv på grund af pladsmangel og mangel på arbejdskraft ikke har været overvældende intensivt. Dette forhold håber man at kunne råde bod på, idet det er hensigten, at arbejde for, at arkivet bliver overdraget til den (lokal) historiske samling på Landsarkivet i Aabenraa, idet man på Landsarkivet – efter den foretagne udvidelse – har de allerbedste muligheder for at bearbejde og opbevare de omhandlede arkivalier. Til arkivets støtteforening (Aabenraa byhistoriske forening) udsendes hvert år til jul en publikation af lokalhistorisk tilsnit.

ÅRHUS KOMMUNES LOKAL- HISTORISKE SAMLING

Lokalhistorisk Samling omfatter efter kommunesammenlægningen den ny Århus kommune. Foruden samlingen i hovedbiblioteket i Mølleparken findes der lokalsamlinger i Lisbjerg, Højbjerg, Viby, Risskov, Åby, Harlev, Hjortshøj, Malling, Solbjerg, Spørring og Trige.

For at lette den lokal- og personalhistoriske forskning har man fra Landsarkivet i Viborg anskaffet xeroxkopi-

er af kirkebøgerne for Århus domsogn og Århus Vor Frue sogn for tiden indtil 1867. Materialet er indbundet i 34 foliobind og opstillet i samlingen i hovedbiblioteket.

Fra Rigsarkivet har man anskaffet xeroxkopier af folketællingslisterne for Århus Købstad 1840, 1850, 1855 og 1860. Herefter råder biblioteket over en komplet række folketællingslister fra 1787 til 1860. Da den ældste Århusvejviser er fra 1859, er der således skabt sammenhæng i studiematerialet til byens personalhistorie.

Af nyanskaffelser til samlingen kan i øvrigt nævnes en originaltegning af Rasmus Christiansen, forestillende et hestemarked på Store Torv o. 1885, og et halvt hundrede store fotografier af landejendomme på Århuseggen, optaget 1929 af en sønderjysk fotograf. Endvidere har man besøgt de i byen afholdte »loppemarkeder« og der gjort fund af gamle billeder og tryksager.

Blandt de mange gaver, samlingen har modtaget, må fremhæves en forhandlingsprotokol vedrørende de almindelige jyske skolemøder, også kaldet pinse-skolemøderne, der i en lang årrække (1847-1956) med enkelte afbrydelser samlede lærere og andre pædagoger i Århus. Protokollen omfatter årene 1888-1956. Fra Århus Teater har man modtaget ca. 200 scenebilleder fra de sidste 5 år. Efter Århus Kunstforenings overtagelse af Århus Kunstbygning har man fået en del materiale, hovedsagelig udstillingsbilleder og kataloger, fra Århus Permanente Udstilling, der havde til huse i bygningen indtil 1971.

Samlingen af lokalhistoriske film har fået en værdifuld tilvækst, idet Århus

Sporveje har overdraget 2 eksemplarer af filmen »Farvel sporvogn« til Lokalhistorisk Samling. Filmen blev optaget i samarbejde med Sporvejshistorisk Selskab i anledning af sporvognsdriftens ophør i 1971, og den historiske tekst er indtalt af afdøde programredaktør Chr. Krüger. Der har været mange udlån af denne film til forevisning i foreninger og interessegrupper.

I den store montre i hovedbibliotekets forhal har man fremlagt de modtagne gaver og afholdt følgende særudstillinger: »Århus' torve gennem tiderne«, »Flyvning omkring Århus«, »Århus' skoler i ældre tid« og »Århus' soldater i gamle dage«. Endvidere har man i samarbejde med Forhistorisk Museum arrangeret en udstilling af Lisbjerg-fundet fra 1935, omfattende et velbevaret sæt af lertøj fra romersk jernalder. Som bidrag til festugen i september 1972 afholdtes en udstilling af gamle kort over Århus og Jylland samt et retrospektivt udvalg af samlingens tusinder af postkort med Århusmotiv.

Samlingen har i denne periode været stærkt benyttet, bl. a. af studerende fra Arkitektskolen i Århus og af medarbejdere ved Danmarks Radio. Et betydeligt billedstof er udlånt som illustrationsmateriale til Århus Stifts Årbøger, Østjysk Hjemstavn, Århus Byhistoriske Udvalgs og Sporvejshistorisk Selskabs publikationer.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Det kongelige Bibliotek har i henholdsvis 1971/72 og 1972/73 haft henholdsvis 3,2 og 3,8 mill. kr. til køb

af bøger, tidsskrifter, håndskrifter, billeder noder m. v. I hvert af de pågældende finansår er der indgået ca. 40.000 udenlandske bøger, heri indregnet ca. 12.000 tidsskriftårgange. Ved pligtafleveringen er til Danske Afdeling hvert år modtaget ca. 10.000 bøger og pjecer og ca. 23.000 småtryk.

Til udlån og til brug på bibliotekets læsesal er fra magasinerne 1971/72 fremtaget ca. 154.000 bd. og 1972/73 ca. 160.000 bd.

Publikationer: Af bibliotekets årsskrift »Fund og Forskning« er i 1971 udsendt bd. 18 indeholdende bl. a. Knud Bøgh: Thomas Browne og Gabriel Ackeleye og C. Rise Hansen: Det tidligste tilløb til livsforsikring. I 1972 udsendes bd. 19 indeholdende bl. a. Bjørn Ochsner: Træsnit i een farve trykt med to stokke. Nogle særprægede Struensee-kistebreve, N. L. Faaborg: Grevinden, kammerherren, maleren, ministeren. Af admiral Irmingers erindringer 1825-55, H. P. Rohde: Digt og sandhed om en berømt roman. »Piazza del Popolo« i dokumentarisk belysning samt afslutningen af H. Topsøe-Jensen: H. C. Andersen og Robert Watt 1865-74. Af øvrige publikationer kan nævnes »Bibliography of Old Norse-Icelandic Studies« (BONIS), bd. 9 for 1971 og bd. 10 for 1972. Bidrag til H. C. Andersen-bibliografi, bd. 4 og 5 omhandlende værker oversat til henholdsvis rumænsk og ungarsk. Ligeledes er udsendt N. L. Faaborg: Grafiske Portrætter af H. C. Andersen (1971). I samarbejde med Det danske Sprog- og litteraturselskab har biblioteket udgivet H. C. Andersens dagbøger 1825-75, bd. I, V, VI og VII.

Af det store katalogværk over bibliotekets orientalske håndskrifter er udkommet *Catalogue of Oriental Manuscripts in Danish Collections*, bd. III, *Catalogue of Mongol Books, Manuscripts, and Xylographs* ved Walther Heissig. Desuden er udsendt to nye bind i den årlige bibliografi *Dania Polyglotta*, som omfatter litteratur om Danmark på udenlandske sprog og bøger af dansk interesse trykt i udlandet. Endvidere er udsendt *Dansk Tidsskriftfortegnelse for 1960-69* (1971), ligesom man har påbegyndt udgivelsen af en fælleskatalog over danske forsknings- og folkebibliotekers erhvervelser af musikaler: *Musikaler i danske biblioteker*, hvoraf bd. 1 og 2 udkom i henholdsvis 1971 og 1972.

Som vejledning for bibliotekets benyttede er udsendt 6 mindre publikumsorienteringer samt forskellige foldere og vejledninger i forbindelse med udstillingerne. I forbindelse med udstillingen »Det indre univers« udsendtes på forlaget Rhodos en større publikation med samme titel som udstillingen, og i forbindelse med *Feminologi*-udstillingen udgav biblioteket publikationen »*Feminologi. Rapport om en udstilling*« (148 s.). Biblioteket har i 1971 og 1972 arrangeret en række mindre og større udstillinger. I forhallen har været flg. emner: *Feminologi*, *Jurisch' Legat*, *Hans Egede og Grønland*, *August Bournonville*, *Børnebogen for 100 år siden*, *Japanske bøger*, *Georg Brandes*, *Kinaudstilling*, *Danmarks Kortlægning*, *Struensee*, *Bogen i undervisningen*, *Musik i Danmark*, *Grundtvig*, *Teatret i Grønnegade*, *Det indre Univers m. fl.* Endvidere har Det kongeli-

ge Bibliotek i beretningsperioden distribueret og også produceret vandreudstillinger. Der er udarbejdet vandreudstillinger om *Hans Egede og Grønland*, *Struensee* samt om *Grundtvig*. Disse og nogle af bibliotekets ældre vandreudstillinger har været vist i en lang række skoler, højskoler, seminarier og biblioteker. De større vandreudstillinger om *H. C. Andersen og Dansk Videnskab i 500 år* har også været vist i udlandet.

Erhvervelser: Af større samlede erhvervelser kan nævnes den store *Selma Lagerlöf-samling*, som overlæge, dr. med. Jørgen Ravn og hustru har skænket biblioteket. Samlingen rummer hundredevis af originaludgaver og oversættelser til alverdens sprog af *Selma Lagerlöfs værker* samt en større samling breve.

Håndskriftafdelingen: Af de lange rækker indgåede privatarkiver kan nævnes: Forfatteren *Thomas Olesen Løkkens*, forfatteren *Aage Krarup Nielsens*, skuespilleren *Henrik Bentzons*, forfatteren *Emil Bønnelyckes*, professor *Johs. Brøndsteds*, forfatteren *C. E. Soyas*, *Peter Freuchens* og pastor *Ernst Lunds maleren Ove Rützous*, apoteker *Marie Madsens* samt søofficeren *Henni Kochs* brevarkiv, hvoriblandt den meget omfattende brevveksling mellem ham og hans mor, *Ida Koch, f. Wulff*, hvori *H. C. Andersen* hyppigt omtales.

Endvidere godsejer *Andreas Tang Barfods*, hof- og ordensjuveler, mag. art. *Jørgen Michelsens* familiearkiv, pastor *A. Fibigers* store autografsamling, maleren *Oluf Høst's* optegnelser og skitsebøger fra 1919-1964, ialt ca. 1500 lommebøger; *Cato Kragh Røn-*

ne: Stamtavle over slægten Rønne, Charlotte Emilie Frederikke Paulli, f. Brun, en datter af Friederike og Constantin Brun's Dagbøger fra 1838-39, 1857-58; en større samling breve fra kendte udlændinge, bl. a. Albert Einstein, Ellen Key, Selma Lagerlöf, Pär Lagerkvist, Rainer Maria Rilke og Strindberg; sognepræst N. P. Arboe Rasmussens optegnelser og mss.; personalhistoriske oplysninger om slægten Zuschlag; breve til maleren Niels Larsen Stevns; overlæge Portmans store Gustav Wied-samling omfattende breve, mss., bøger og fotografier; breve fra Kaj Munk til lektor K. V. Olsen; brevveksling mellem professor J. L. Heiberg og arkivar P. A. Heiberg; forfatteren Tøger Reenbergs hidtil ukendte, egenhændige kladde- og kopibog indeholdende foruden lejligheds- og skæmtedigte en række digte fra årene 1691 og 1694-1732; breve fra Axel Sandemose til Leo Estvad; en større samling dansk mss. af nulevende danske forfattere, f. eks. Tage Skou-Hansen, Klaus Rifbjerg, Hans Scherfig, Knuth Becker, Erik Stinus og Chr. Kampmann m. fl., en større samling Jeppe Åkjær-manuskripter m. m.; en samling Herman Bang-manuskripter; bogbinder Thorvald Pedersens breve til hjemmet fra hans rejser i udlandet 1879-82; breve fra Nis Petersen; kammerherre A. C. v. Heinens dagbog fra en rejse til Tyskland, Østrig og Italien 1779-81; pastor Joh. Grundtvigs såkaldte eksempelsamling, dvs. optegnelser med skriftsteder m. m. med tilføjelser af sønnen N. F. S. Grundtvig. Større og mindre samlinger af breve fra Knud Lyhne Rahbek, Ingemann, H. C. Andersen, J. N. Madvig, F. Mel-

dahl, Vilh. Klein, Nis Petersen, Herman Bang og Johs. V. Jensen; breve til Niels Larsen Stevns, komponisten Poul Rasmussen, forfatteren A. C. Andersen samt et brev fra Fr. v. Schiller til Jens Baggesen. Maleren C. W. Eckersbergs »Vejrdagbøger« fra 1826-1851; grosserer J. F. Carøes almanakker fra 1849-1852 og 1857-1893.

Kort- og Billedafdelingen: Studenterforeningen: en større samling portrætfotografier og over 300 gruppebilleder med universitetslærere og studenter fra fester og rejser. En større samling af luftfotografier af København, danske købstæder o. a. lokaliteter. En samling danske portrætter og historiske blade vedrørende de sønderjyske krige; 300 fotografiske negativer med motiver fra Rømø før Genforeningen 1920; en samling fotografier vedr. den Reformerte Kirke i Gothersgade i København. Samling af portrætter vedr. slægten Hagerup, 240 danske portrætter af familien Bille Brahe og dens omgangskreds, samling på næsten 700 portrætter vedr. forfatteren Johs. V. Jensen og hans omgangskreds, 14 familiealbummer vedr. familien Dessau, ca. 400 portrætfotografier af danske og udenlandske personligheder optaget af fru Thyra Holt, en større samling portrætter vedr. familien Moltke og Hjerl Hansen, 26 fotoalbummer med ca. 1500 portrætfotografier fra baronesse Brita Blixen Finecke, 70 rollebilleder af skuespillerinden Asta Nielsen, en samling af portrætter vedr. slægterne Weis, Bentzon og Weis-Bentzon, en større samling portrætfotografier dækkende slægterne Wessel og Paludan-Müller samt disses omgangskreds, samlinger af billeder vedr. slægten Vang

Lauridsen og Peter Freuchen, samlinger af portrætfotografier dækkende bl. a. slægterne Salicath, Koefoed, Steiner, Boeck og Schaffalitzky samt slægten Zahle, 100.000 portrætnegativer hidrørende fra fotograf Johs. Hauerlevs atelier; samling af portrætfotografier bl. a. vedr. slægten Holstein, Olivarius og Sponneck; samling af portrætfotografier af slægten Bramsen; 130 portrætfotografier m. v. udtaget fra regensprovst Fritz Petersens familiearkiv; over 1000 billeder bestående af portrætter af polarforskeren Peter Freuchens slægt og omgangskreds samt en del optagelser fra 5. Thuleekspedition; samling af portrætter og topografiske billeder med tilknytning til billedhuggeren Anders Bundgaard; fotograf Rie Nissens samling af portrætfotografier samt ca. 30.000 portrætnegativer med tilhørende kundefortegnelse; en samling portrætfotografier af fremtrædende scenekunstnere, forfattere og komponister fra århundredets begyndelse. 130 portrætter af tidligere elever og lærere samt 145 gruppebilleder af studenter og skiftende lærerkollegier på Østre Borgerdydskole, 1600 topografiske diapositiver fra tegneren Ib Andersens samling; et kobberstykke kort over Grønland med randillustrationer visende hval- og sælfangst fra ca. 1650, 900 stereoskopfotografier omhandlende dansk og udenlandsk topografi.

Samlingen af *forfatterfilm* er forøget med film om Ole Sarvig, ligesom der i lydbåndarkivet er indgået 191 nye bånd indeholdende optagelser med forfattere, stof om bog- og bibliotekshistorie, illegale blade, borgerkrigen i Spanien o. a.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKETS

1. AFDELING

Årene 1971-72 har atter udvist en stigning i benyttelsen af avislæsesalen: ca. 28.000 avisbind og mikrofilmrul-ler er blevet fremtaget til benyttelse. Susanne Lindow har udarbejdet en detailleret bibliografi over Clemens Petersens teater- og litteraturanmeldelser i »Fædrelandet« 1856-69; den foreligger endnu kun i eet eksemplar, men det er bibliotekets håb, at den inden længe vil kunne blive mangfoldiggjort, og at den vil blive efterfulgt af andre lignende registranter, der kan lette benyttelsen af avisstoffet. Forslag til emner modtages gerne.

Samtidig med de løbende boganskaffelser har det været muligt at genoptage en del abonnementer på tidskrifter, der i bibliotekets fattigste år havde måttet afsiges. Til orientering herom udsendte biblioteket i 1971 en liste »Udenlandske tidsskrifter og serier pr. 1. januar 1971«.

Det tilstræbes iøvrigt at udfylde de mest påtrængende af de lakuner, der opstod i årene efter nedskæringen i 1926. På dette tidspunkt afsagdes bl. m. a. abonnementet på Monumenta Germaniæ historica; et komplet eksemplar af dette store værk er nu under genopbygning.

Også bibliotekets bibliografiske apparat har undergået en del forbedringer, der tildels fremgår af den nævnte liste.

STATSBIBLIOTEKET

Håndskriftsamlingen har erhvervet papirer fra ornitologen Niels Kjær-

bølling (1806-71) og familien Heide samt en række breve fra sognepræst Thomas Barfoed (1780-1845). Samlingen af Blicheriana er forøget med et brev til P. Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe, dateret Spentrup 8. maj 1844, m. m. En stor samling breve fra Hugo Matthiessen (1881-1957) giver oplysninger om hans studier i marken i Jylland. De tilhører arkivet fra Rasmus Brostrøm (1871-1955).

Fra professor, dr. phil. Grethe Hjort (1903-67) har samlingen modtaget et omfattende arkiv, og arkiverne fra professor, dr. theol. Johannes Munck (1904-65) og professor, dr. phil. Ad. Stender-Petersen (1893-1963) har fået store forøgelse.

Desuden er der ordnet og katalogiseret ældre materiale, der nu er tilgængeligt. Mellem dette skal fremhæves en stor samling af og om Johannes V. Jensen og arkivet fra professor dr. med. Lárus Einarson (1902-69). En samling papirer fra overregissør Adolf Wantzin (1885-1962) belyser Århus Teaters historie. Ligeledes er de mange papirer fra fhv. sognepræst Anton M. Jensen (1871-1941) katalogiseret.

KØBENHAVNS UNIVERSITET HISTORISK INSTITUT

Hovedparten af medarbejdernes arbejdstid har været optaget af universitetsundervisningen og af de byrder af administrativ art, som styrelsesloven for universiteterne har pålagt de enkelte institutter. De resterende kræfter er blevet anvendt for en mindre dels vedkommende på fælles forskningsprojekter og for en større dels

vedkommende på de enkelte medarbejders individuelle forskning.

Forskningsprojekter: Udgaven af Arild Huitfeldts originalmanuskripter til Christian II.s og Christian III.s historie forelå for hovedpartens vedkommende i korrektur.

Der er påbegyndt en topografisk-historisk undersøgelse af det romerske og præromerske vejssystem i Oldtiden nord for byen Tuscania. Professor Skydsgaard, adjunkt Niels Saxtorph m. fl. har med støtte af Statens humanistiske Forskningsråd foretaget to studierejser til området og lokaliseret flere punkter, der formentlig må sættes i forbindelse med den romerske consularvej *Via Clodia*, der hidtil ikke med sikkerhed er lokaliseret så nordligt.

Også takket være Det humanistiske forskningsråd er bearbejdelsen af de to film fra serien »Why we fight« – »Prelude to war« og »The Nazis Strike« kommet godt i gang. Speakerteksterne er identificeret og identificeringen af billedsiderne påbegyndt.

Publikationer: Instituttet har som fotografisk optryk udsendt: Historiske Afhandlinger, Bd. 4: Kr. Erslev: Danmarks Historie 1241-1340 (1901). Bd. 5: A. D. Jørgensen: Danmarks Riges Historie 1814-1864. Første Bog 1814-1838. Bd. 6: A. D. Jørgensen: Danmarks Riges Historie 1814-1864. Anden Bog 1838-1852. Bd. 7: Kr. Erslev: Valdemarernes Storhedstid. Bd. 8: Hal Koch: Danmarks Kirke i den begyndende Højmiddelalder.

LOKALHISTORISK AFDELING

Registreringen af indberetninger til amtmændene i det sjællandske lands-

arkivs område er fortsat, og der er påbegyndt registrering af demografisk materiale i de gejstlige arkiver i samme område.

Der er taget initiativ til et samarbejde med de øvrige nordiske lokalhistoriske institutter, og der er udarbejdet planer for et nordisk lokalhistorisk seminar i Danmark i sommeren 1973.

Afdelingens leder har deltaget i arbejdet i en række udvalg eller grupper der bl. a. har beskæftiget sig med emner som årbogspræmiering, bibliotekaruddannelse, arkivalieindsamling og planlægning af lokalhistoriske kursus og et nordisk seminar om mobilitet. Der har været holdt en række foredrag i foreninger, på kursus og på Biblioteksskolen. Der har været undervisning for historikere, etnologer og folkemindestuderende, ligesom der er ydet specialevejledning.

Takket være tilskud fra en række fonds har afdelingen kunnet udsende John Erichsen: Frederiksstaden (1972), Jon Sundbo: Lokalsamfundet i defensionen? (1972), Knud Prange: Fra »Frucktbare Herlighed« til herlig frugtbarhed (1972), Knud Prange: Slægt – miljø – samfund (1972), Vagn Dybdahl: Lad os afskaffe lokalhistorien (1972), Bernhardt Jensen: Storkommunen og det lokalhistoriske arbejde (1972), Knud Prange: Hvorfor lokalhistorie? (1971) samt dupliserede årsberetninger. Afdelingens leder har desuden udgivet: Bog over avlingen til Vær præstegård 1771-80 (1972), redigeret Fortid og Nutid og skrevet artikler i forskellige tidsskrifter.

LÆRESTOLEN I MIDDELALDER-ARKÆOLOGI VED AARHUS UNIVERSITET

Lærestolen blev etableret d. 1. juli 1971 og placeret i tilslutning til institutionerne på Moesgaard. Ved særbevillinger fra universitetet er der – såvel til forskningsformål som til de studerendes brug – tilvejebragt en ret betydelig bogsamling.

Med støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd afholdtes i november 1972 et symposium om lertøj fra middelalderen i Sydsandinavien med deltagere fra Danmark, Norge, Sverige og Slesvig-Holsten, arrangeret af Mogens Bencard og Else Roesdahl, der tillige stod for en særudstilling af lertøj på Forhistorisk Museum og udsendte et udførligt kommenteret katalog: »Dansk middelalderlertøj 1050-1550« som Jysk Arkæologisk Selskabs Håndbøger Bd. I.

Efter anmodning af Museet på Gottorp og Universitetet i Kiel forestod Lærestolen ved Jens Vellev en udgravning af tomten af St. Michaelis kirke i Slesvig i sommeren 1972. Udgravningen gav klarhed over den ejendommelige romanske rundkirkes komplicerede bygningshistorie.

I sommeren 1972 foretoges endvidere omfattende udgravninger på tomten af benediktiner-nonneklostret Ring ved Skanderborg, hvor man bl. a. fandt rester af en klosterfløj af træ fra den tidlige middelalder og gjorde et stort antal løsfund til belysning af hverdagslivet i klostret.

INSTITUT FOR DANSK DIALEKTFORSKNING

Publikationer: Udvalg for Folke-
maals Publikationer, serie A nr. 25,1,
L. Gotfredsen: Langelandsk Ordbog,
bind 1 (A-H), 1972; serie E nr. 3,
Danske Dialekttekster III, Jyske Tek-
ster, 1971; Jørgen Larsen m. fl.: Bul-
letin of Scandinavian Philology 1970:
1, 1972. – Udover artikler i tidsskrif-
ter, årbøger og serieværker har alle
instituttets medarbejdere publiceret af-
handlinger i Studier i dansk dialektolo-
gi og sproghistorie, tilegnede Poul An-
dersen på 70 års dagen 8. juni 1971.

I ømålsafdelingen er redaktion og
supplering af materiale til ømålsord-
bogen fortsat; samlingerne er øget
med ca. 19.000 sedler og ca. 300 si-
der optegnelser, herunder en del med
sagligt indhold. Afdelingen har besør-
get tilrettelæggelse og renskrivning til
offset-tryk af L. Gotfredsens Lange-
landsk Ordbog (1600 sider) og tilret-
telagt transskriptioner af bånd- og pla-
deoptagelser til Danske Dialekttekster
II og IV.

I den jyske afdeling er seddelsam-
lingerne øget med ca. 28.000 og ca.
6000 hulkort til lydlige undersøgelser,
og der arbejdes bl. a. på en beskrivel-
se af fonemsystemet i Emmerlevdia-
lekten.

Instituttets fonogramarkiv er øget
med i alt 92 båndoptagelser (50 fra
Øerne og 42 fra Jylland), hvortil kom-
mer 251 bånd (107 fra Øerne og 144
fra Jylland), som er optaget i samar-
bejde med dialektologer fra Århus og
Odense universiteter i et fælles, fem-
årigt projekt med henblik på at skaffe
optagelser fra alle landets dialekter.

Institutionernes virksomhed 1971-72

En gruppe af instituttets medarbej-
dere har arbejdet med tilrettelæggelse
af en rigssprogsnotation for aflyttede
båndoptagelser med henblik på en lø-
bende indkodning af tekster på EDB-
anlæg (se herom Karen Margr. Pe-
dersen i Danske Folkemaal 20, 1974).

Manuskriptsamlingen er øget med 4
numre, bl. a. en stor samling fotoko-
pier og afskrifter af landsbyvider og
vedtægter fra Øerne, og bogsamlingen
er vokset med 963 bind og hefter.

INSTITUT FOR NAVNEFORSKNING

*Publikationer og igangværende un-
dersøgelser 1969-72:* Retskrivningsli-
ste over stednavne i Thisted amt ud-
sendtes i 1969, og en liste over sted-
navne i landsdelene øst for Lillebælt
er under udarbejdelse.

I serien »Danmarks Stednavne« er
udsendt nr. 14 John Kousgård Søren-
sen, Odense amts bebyggelsesnavne
(1969) og nr. 15 Birte Hjorth Peder-
sen og Inge Wohlert, Svendborg amts
naturnavne I (Sunds herred) (1970).
Under udarbejdelse er: Ringkøbing
amts stednavne ved Gordon Albøge,
Præstø amts stednavne ved Lis Weise
og Svendborg amts naturnavne II-IV
ved Vibeke Christensen, Eva Meld-
gaard, Birte Hjorth Pedersen og Inge
Wohlert.

I serien »Navnestudier« er udsendt
nr. 8 Lis Weise, Efterstillet adjektiv i
danske stednavne (disputats, 1969), nr.
9 Bent Jørgensen, Dansk gadenavne-
skik (1970), nr. 10 Bent Søndergaard,
Indledende studier over den nordiske
stednavnetype lev (løv) (1972) og nr.
11 Gillian Fellows Jensen, Scandina-

vian Settlement-Names in Yorkshire (1972). Under forberedelse er John Kousgård Sørensen, Danske sø- og ånavne II.

Instituttet har endvidere udsendt Stednavne i tekster (1970) til undervisningsbrug. Under forberedelse er Stednavne i afhandlinger.

Vibeke Christensen og John Kousgård Sørensen, Stednavneforskning I er udsendt på Universitetsforlaget i København (1972), under forberedelse er Stednavneforskning II.

Marknavnesamlingen er øget med udskrifter fra amterne Frederiksborg København, Præstø, Svendborg, Hjørring, Thisted, Viborg og Ringkøbing.

Øvrige samlinger. Instituttets kortsamling er blevet forøget med 218 kommunekort visende nyere, lokal navngivning. En omfattende materiale-samling vedrørende Sydslesvigs frisiske områder er ved arv tilgået instituttet.

Optegnelser. Dr. phil. Kr. Møller har foretaget optegnelser i 27 sogne i Ringkøbing amt, dr. phil. Bent Søndergaard i 23 sogne på Mors, dr. phil. Lis Weise i 11 sogne i Præstø amt, mag. art. Bent Jørgensen i 4 sogne i Ålborg amt, 3 sogne i Præstø amt og sammen med stud. mag. Marianne Kjær i 2 sogne i Københavns amt, stud. mag'erne Marianne Kjær og Ebba Hjorth i 6 sogne i Præstø amt, lektor G. Albøge i 2 sogne i Hjørring amt og stud. mag. Ingrid Eller Thomsen i 2 sogne i Ringkøbing amt.

INSTITUT FOR DANSK KIRKEHISTORIE

Professor Niels Knud Andersen var nordisk gæstedocent ved universitetet

i Lund i universitetsåret 1970/71. Afdelingsleder Knud Banning gæsteforelæste i februar 1971 ved universiteterne i Oslo og Bergen over problemer vedr. registrering af kalkmalerier. Kandidatstipendiat Jens Lyster og pastor Anders Malling deltog i en kongres i Vadstena for Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie i august 1971. Adjunktvikar Jørgen I. Jensen deltog i juni 1972 i Den 11. baltiske Teologkonference i Rostock. Jens Lyster deltog i november 1972 i konference på Løgumkloster Højskole over temaet »Tradition og eksperiment i folkekirkens salmesang«.

Kalkmaleriregistranten er efter institutrådets ønske blevet underlagt en særlig bestyrelse, hvori også repræsentanter for andre institutioner og fakulteter ved Århus og Københavns universiteter er repræsenterede. Registranten ajourføres til stadighed, og den har været udgangspunkt for flere artikler om nordisk kirkekunst i »Den iconographiske Post«, der udkommer 4 gange årligt og nu har ca. 700 abonnenter i de nordiske lande. Antallet af studiebesøg og forespørgsler vedr. registrantens materiale er vokset mærkbart. Arbejdet med at få publiceret »Kalkmalerierne i Skåne, Halland og Blekinge« er vidt fremskredet, og en større del er færdig til tryk. I forbindelse med udgiverarbejdet er der foretaget flere mindre ekskursioner til Skåne, og diapositivsamlingen er suppleret lejlighedsvis med farvedias af kalkmalerier og anden kirkekunst i Danmark. Også af danske kalkmalerier er der skaffet en del nye billeder i sort/hvid og farve. Diapositivsamlingen tæller nu ca. 6.700 numre. På op-

fordring af ikonografer i de andre nordiske lande arrangerede instituttet et registreringskursus i Vadstena i juni 1971, hvor studenter fra instituttet virkede som instruktører for i alt 30 deltagere. Udgifterne afholdtes af Den nordiske Kulturfond.

Salmeregistranten blev stort set færdig med perioden til år 1630 og den sammenhængende række af »fuldkomne« salmebøger til 1685. De fleste bønnebøger, som indeholder salmer er ligeledes gennemgået. Tilbage står navnlig en lang række af de såkaldte Håndbøger, hvori en salmesamling i reglen udgør en væsentlig del. Endvidere mangler enkelte store salmebøger og en del mindre fra århundredets slutning. Endelig må nævnes prosaværker, hvori der findes enkelte salmer. Jens Lyster har i 1972 redigeret 1. årgang af Hymnologiske Meddelelser, der er kontaktorgan for Salmehistorisk Selskab. Det er udkommet i 7 numre og rummer studier over danske salmer, drøftelse af problemer omkring salmesangen samt præsentation af nye salmer.

Foruden afhandlinger i diverse tidsskrifter af forskere tilknyttet afdelingen er følgende bøger blevet udgivet i 1971 og 1972: Anders Malling: Dansk Salmehistorie, Bd. VI, Digterne Hæfte 1-5, Schultz' forlag. Ludvig Dietz's Salmebog 1536. Udg. af Universitetsjubilæets danske Samfund ved Niels Knud Andersen.

INSTITUT FOR DANSK SKOLEHISTORIE

Instituttets arbejde med en fremstilling af den danske skoles historie i dette århundrede skrider støt fremad.

Længst er Ingrid Markussen nået med årene 1945-58. Skovgaard-Petersen og Ellen Nørgaard kombinerer så vidt muligt dette arbejde med deres særlige studier over henholdsvis skolereformen 1903 og reformpædagogikkens introduktion og betydning i Danmark.

Skovgaard-Petersen har i »Festskrift til Povl Bagge« 1972, skrevet afhandlingen »Johan Ottosen, skolemand og politiker«.

DANSK FOLKEMINDE- SAMLING (1969-72)

Indsamling: Der er blevet foretaget folkloristisk feltarbejde på Agersø og Omø i 1969-1971 af Carsten Bregenhøj og Christian Heilskov Rasmussen, i Boeslunde fra 1970 af Birthe Nørgård, Lone Thilo og Iørn Piø, og på Bornholm og i Sønderho i 1969 og 1970 af Morten Levy. Svend Nielsen har fortsat sine indsamlinger hos en række visesangere i Jylland og på Sjælland, og han har i 1972 foretaget en indsamling af lydmateriale koncentreret om sangen blandt søfolk og fiskere. – I 1972 påbegyndte Svend Nielsen en række eksemplarbånd til demonstrationsbrug, hvor folkesangen i Danmark belyses gennem de bedste og mest karakteristiske lydoptagelser, der er skaffet til veje gennem de foregående års indsamlingsvirksomhed. – Gennem ugebladet Samvirke og i samarbejde med Erik Kås Nielsen er der i 1969 blevet indsamlet ca. 10.000 sanglege. – Gennem Iørn Piø's månedlige radioprogram »Danmark rundt i sagn og tro« er der i 1970-71 indkommet ca. 400 breve med folks beretninger om egne mærkelige hændelser og

om overtro. – I forbindelse med det musiketnologiske feltarbejde for Dansk Folkemindesamling eller på anden måde er der indkommet en lang række nye optagelser, først og fremmest fra Grønland, men også fra Marokko, Ægypten, Sudan, Thailand, Indien, Japan og Oceanien, samt fra en række andre områder. I januar-april 1972 har Poul Røvsing Olsen været på musikalsk feltarbejde i Libanon, Abu Dhabi, Bahrain og Maharashtra (Indien). Indsamlingen foregik som et led i et samarbejde med Université de Genève.

Andre projekter: Fra 1968 til 1972 har Iørn Piø deltaget i en tværfaglig gruppe, der har undersøgt forudsætningerne og konsekvenserne af kommunesammenlægningen omkring Skælskør (Ejler Koch, Lyshjelm, George Nellemann, Iørn Piø, Christian H. Rasmussen og Jon Sundbo: Kommunesammenlægning, 1972), og siden 1970 har han sammen med George Nellemann ledet en etnologisk-folkloristisk undersøgelse af et landsbysamfund inden for Skælskør storkommune – Siden 1971 har Birgitte Rørbye deltaget i en tværvideenskabelig lokalundersøgelse af Bording sogn, Hammerum herred, og siden 1971 har hun arbejdet på en kortlægning og beskrivelse af kloge folk i Danmark. – I 1971 foretog Hans Hjordt Hansen og Erik Mailing som studerende ved Datalogisk institut ved Københavns universitet en datalogisk analyse af en del af skilningsviserne i Jul. Strandbergs af Folkemindesamlingen i 1969 erhvervede arkiv. – Sammen med Gyda Uldall havde Svend Nielsen, Iørn Piø og Birgitte Rørbye i 1972 et månedligt spørgeprogram i Danmarks Radio, »Tra-

ditionsbrevkassen. Om gamle skikke, sagn, overtro og viser«. – Andreas Hens har fortsat udskrivningen af traditionsstof i kilder før 1817, specielt præsteindberetningerne. – Eske Mathiesen har siden 1971 arbejdet med oprettelsen af en række studiesamlinger, som belyser menneskers forhold til billeder og menneskers måde at udtrykke sig gennem billeder på.

Film: Lennart og Annelise Steen har for Folkemindesamlingen filmet tøndeslagningen i Dragør og Tårnby fastelavnen 1969. Filmen, der har fået titlen »Fest til Hest«, indbragte fotografen en pris på kr. 20.000 fra Filmfonden. I samarbejde med Danmarks Radio/TV og Folkemindesamlingen har Lennart og Annelise Steen i 1969 optaget 3 film med fællestitlen »Fortæl en Historie«, og for Folkemindesamlingen har de i 1971 lavet en film om helligtrekongerskikken på Agersø, »Agersø, den 5. januar 1971«. Med støtte fra Danmarks Radios Workshop og Folkemindesamlingen har Ira Brenner lavet en film om en skorstensfejer, »Fejer-Ib«. Fotografen modtog for denne film en pris på kr. 10.000 fra Filmfonden.

Publikationer: Dansk Folkemindesamling, *Skrifter* 1: Andreas Fridolin Weis Bentzon, The Launeddas. Vol. I-II (1969). *Skrifter* 2: Birthe Trærup, East Macedonian Folk Songs (1970). Dansk Folkemindesamling, *Studier* Nr. 5: Poul Røvsing Olsen, An Aulos in the Danish National Museum (1969); *Studier* Nr. 6: Poul Røvsing Olsen, Intervals and Rhythm in the Music of the Eskimos of East Greenland (1969); *Studier* Nr. 7: Sven H. Rossel, The Broadsheet Ballad of Carl

and Emma (1970); Studier Nr. 8: Sven H. Rossel, Das literarische Lied, in der dänischen Volkstradition (1971). *DFS-NYT* 72/1: Eske K. Mathiesen, Resultatet af Emmerlev-undersøgelsen 72/2: Iørn Piø: Hjemlig etnografi; 72/3: Henrik Andreas Hens, Traditionsstof før 1817. *DFS-FILMNYT* 72/1: Carsten Bregenhøj, 6 film fra Dansk Folkemindesamling; 72/2: Eske K. Mathiesen, Tre filmfolk.

Kongresser: Folkemindesamlingen har været medarrangør af Det 19. nordiske Etnolog- og folkemindeskerkmøde i Sønderborg i 1972.

Folkemusikhuset i Hoager. I 1969 og 1970 har Thorkild Knudsen fortsat sit bredt anlagte indsamlingsarbejde til belysning af den gamle og den nye »folkescene«. Det stadigt stigende omfang, som disse undersøgelser af musikalsk folkekultur har taget, førte til at Folkemusikhuset i Hoager blev oprettet i 1971.

ARBEJDERBEVÆGELSENS BIBLIOTEK OG ARKIV

Den 1. juni 1971 flyttede ABA fra Hjalmar Brantings Plads til Rejsbygade 1. Arbejdet siden udflytningen har været præget af den stærkt stigende interesse for arbejderbevægelsens historie og praksis, navnlig hos den skole-søgende ungdom og studerende. Udlånet er i perioden steget med over 100 pct. hvilket naturligt har lagt et stærkt arbejdspress på ABA's medarbejdere, idet man samtidig har søgt at gøre institutionen mere kendt i offentligheden ved en mere udadvendt virksomhed. Der er således arrangeret udstillinger i såvel institutionens som an-

Institutionernes virksomhed 1971-72

dre lokaler, og man har i samarbejde med Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund udgivet en litteraturliste »Arbejderbevægelsen i Danmark – historisk og aktuelt«, der blev så efterspurgt, at den måtte genoptrykkes i en ny revideret udgave.

En meget værdifuld tilvækst har været de universitetsafhandlinger, der er udarbejdet om emner inden for arbejderbevægelsen, idet forskningen inden for dette emneområde endnu er meget spæd. Det er da også hensigten, at denne forskning skal fremmes ved samarbejde mellem ABA og det i 1970 stiftede »Selskab til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie«. De foreløbige resultater kan ses i Selskabets Årbog 1 og 2 samt dets »Meddelelser«.

Ud over flere afleveringer af mindre fagforbunds arkiver (efter deres sammenslutning med andre forbund) er de vigtigste afleveringer fra den nu ophørte Arbejderbevægelsens Informations Central, tidl. formand for LO Eiler Jensen samt en del redaktionsarkiver og bladsamlinger fra en del ophørte socialdemokratiske provinsblade. Derudover er der truffet aftale med Socialdemokratiet om løbende aflevering af partiets arkiv.

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

Selskabet har i 1971-72 udsendt to nytryk: »Helsingør Stadsbog, Rådstueprotokol og Bytingbog 1549-56« ved Erik Kroman samt »Malmø Stadsbog 1549-59, Rådstuerettens, Bytingets og Toldbodrettens Protokol« ved Einar Bager.

Desuden har Selskabet udsendt seksten bind i reprotryk. Et bind er genoptryk af en af Selskabets egne publikationer: »Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns afsættelse som konge af Danmark« – Af andre kildeudgaver er udsendt Sthen Jacobsen: »Den Nordiske Kriigs Krønike« utgifwen af Martin Weibull. I den af Selskabet påbegyndte udsendelse af ældre værker af kildeværdi er 1971-72 udsendt Arent Berntsen: »Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed 1650-56«. – Endvidere er der i serien Klassiske fremstillinger af dansk historie udsendt 13 bind: C. Paludan-Müller, »Grevens Feide« i to bind, og sammes »De første konger af den Oldenborgske slægt«, Knud Fabricius, »Kongeloven« samt sammes »Skånes overgang fra Danmark til Sverig« i tre bind, J. A. Fridericia, »Danmarks ydre politiske historie« i to bind og Johannes Steenstrup, »Normannerne« i fire bind.

LANDBOHISTORISK SELSKAB

1971 afløstes Johan Hvidtfeldt som formand af Svend Gissel.

1972 indtrådte Landbohøistorisk Selskab takket være en bevilling fra Statens humanistiske Forskningsråd i samarbejde med Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie og Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie om driften af et fælles servicekontor. Selskabets adresse er herefter: Vester Voldgade 92, 1552 København V., med telefon (01) 142620 (postkonto fortsat nr. 92775).

Selskabet har 1971 udgivet 1. hefte af Lolland-Falsterske herredsbøger, de-

cimantlister m. v. fra tiden efter reformationen ved Troels Dählerup, Carl Engelsen og Chr. Lisse. I 1972 har Selskabet udsendt bind I af Århus domkapitels jordebøger m. v. 1315-1663 ved Poul Rasmussen. Endvidere er serien Bol og By blevet fortsat med hefte 6 indeholdende en udgave af Knud Prange: Bog over avlingen til Vær præstegård 1771-1780. I kommission hos Landbohøistorisk Selskab er 1972 udkommet Det nordiske ødegårdsprojekt. Publikasjon nr. 1. Nationale forskningsoversikter.

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

Det danske Sprog- og Litteraturselskab har i kaldenderårene 1971 og 1972 udsendt: Bjørnstjerne Bjørnsons brevveksling med danske I, 1854-1863, og II, 1864-1869. J. N. Madvig: Sprachtheoretische Abhandlungen ... von Karsten Friis Johansen. Peter Skautrup Det danske sprogs historie. Registre. Skrifter udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1911-1971. Udarbejdet af Albert Fabritius. H. C. Andersens dagbøger 1825-1875. Under ledelse af Kåre Olsen og H. Topsøe-Jensen. I 1825-1834. Udg. af Helga Vang Lauridsen, V 1861-1863. Udg. af Tue Gad og Kirsten Weber, VI 1864-1865. Udg. af Kirsten Weber, VII 1866-1867. Udg. af Kirsten Weber (fortsættes). Jacob Worms skrifter. Udg. af Erik Sønderholm. II kommentar, III indledning. La critique dramatique et littéraire de Malte-Brun. Publiée ... par Per Stig Møller. Breve fra Martin Andersen Nexø i udvalg og med kommentarer af Børge

Houmann. II 1922–1936, III 1937–1954 (afsluttet). Den danske rigslovgivning indtil 1400. Ved Erik Kroman. Tychonis Brahe Dani Opera Omnia. I–XV (1913–29, fotogr. optryk i Holland). Ambrosius Stubs digte. Udg. med indledning og noter af Erik Kroman på Rosenkilde og Baggers forlag (Under tilsyn af Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved Johs. Brøndum-Nielsen og Kåre Olsen). Breve fra og til Hans Vodskov ved Erik Reitzel-Nielsen. I Breve 1864–1910, II Indledning, brevfortegnelse, noter og kommentar, registre (afsluttet). Lægebøger – Bondepraktika – Griseldis (duplikeret). Corpus philosophorum danicorum medii aevi. Ediderunt Alfredus Otto et Henricus Roos. V,1: Boethii Daci Opera. Quaestiones de generatione et corruptione. Ed. Géza Sajó. Om Holbergordbogen. Introduktion og ordbogsprøver. Udarb. af Aage Hansen og Sv. Eegholm-Pedersen. Diplomatarium Danicum 3. række bd. 7 (tiden 1364–66) ved C. A. Christensen og Herluf Nielsen, de tyske tekster ved Peter Jørgensen (†). Danmarks Riges Breve 3. række bd. 7 (tiden 1364–66)

ved C. A. Christensen, K. Friis Johansen og Herluf Nielsen, de tyske tekster ved Ernst Dittmer (fortsættes).

UDGIVERSELSKAB FOR DANMARKS NYESTE HISTORIE

Selskabet har i 1971 udsendt 2. bind af Jørgen Hæstrups værk om departementschefsstyret: ... til landets bedste II; endvidere er Viggo Sjøqvist: Danmarks Udenrigspolitik 1933–1940 udsendt hos Gyldendal i ny udgave i billigbogsserien Gyldendals Logbøger. I 1972 er Henrik S. Nissens værk: 1940 – Studier i forhandlingspolitikken og samarbejdspolitikken antaget af Københavns universitet til forsvar for den filosofiske doktorgrad.

Selskabet forberedte i 1972 udgivelsen af et udvalg af Christmas Møllers London-breve ved Jørgen Hæstrup.

Endvidere har Studiegruppen vedr. Danmarks indrepolitiske historie 1866–1924 tilsluttet sig DNH, således at alle gruppens medlemmer er blevet medlemmer af DNH, og selskabet også har overtaget administrationen af gruppens midler.